

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912. Andra kammaren. Nr 25.

Onsdagen den 27 mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning af herr R. Hagbergs motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående afskaffande af ordnar och medaljer; och lämnades enligt förut skedd anteckning ordet till

Ang. afskaffande af ordnar och medaljer.

Herr Hagberg, som yttrade: Herr talman, mina herrar! I egenkap af motionär uti den fråga, som här föreligger, ber jag till att börja med att få uttala min stora glädje öfver att vi kommit så långt i utvecklingen, att ett Riksdagens utskott ansett sig kunna tillstyrka bifall till en motion om de kungliga riddarordnarnas afskaffande.

Det var ju icke att vänta, att saken kunde så utan vidare aflöpa, att ej någon riddare skulle uppträda till försvar för riddarordnarna. Herr Berg i Staby har tagit upp striden för dem och äfven, och i all synnerhet, herr Hildebrand. Båda herrarna hade en del gemensamma synpunkter, som jag skall be att i ett sammanhang få behandla.

Såsom en speciell synpunkt hos herr Berg är att märka, att han anmärkte mot motionären, att han icke vändt sig mot ordensväsendet i dess helhet, icke mot Frimurarorden, Neptuniorden, nykterhetsordnarna o. s. v. På detta vill jag endast svara, att jag icke afsett att komma åt detta slag af ordensväsende utan endast de pråliga ordens-tecken, som bära namn af »de kungliga riddarordnarna» och med dem sammanhörande medaljer. Om tillvaron af de förra, d. v. s. föreningsgarna, kan försvaras, så är därmed icke sagdt, att de senare böra tolereras.

Hvad herr Berg för öfrigt anförde, utvecklades bättre af herr Hildebrand, hvarför jag nu ber att få vända mig mot honom.

Herr Hildebrand började med att säga, att om motionären hörde till de maktägande i detta eller något annat land, så skulle han icke blott vilja bibehålla ordnarna, om sådana finnes, utan han skulle rent af komma att se sig tvungen att införa sådana, om de icke finnes. Herr Hildebrand sökte ju också på bästa sätt sätta mig in i

Ang. af-
skaffande af
ordnar och
medaljer.

(Forts.)

den situationen, men jag blef ändå icke öfvertygad. Därtill var hans anförande alltför fullt af motsägelser.

Han började med att tala om ordensväsendets utomordentliga betydelse men slutade med en uppmaning till kammaren att icke ägna någon vidare uppmärksamhet åt en sådan *lapprisak* som den motionären här tagit upp. Hur kan en lapprisak vara af en så utomordentlig vikt, att motionären, om han vore maktägande i landet, icke blott skulle nödgas tolerera den utan rent af vara tvungen att införa den, om den icke funnes? Och är ordensfrågan inte en lapprisak, utan en verkligt stor fråga, hvarför skulle vi då icke kunna få lämna herr Hildebrand tillfälle att klargöra detta för oss alla, som hittills icke kunnat komma till sådan uppfattning?

Ja, man talar ofta nog om att ordensväsendet är något oväsentligt, betydelselöst, som visserligen gärna kunde afskaffas, men som äfven lika gärna kan stå kvar, efter som det en gång finns. Så gjorde i fjol den ärade reservant, som i dag först hade ordet i denna fråga. Han tycks i detta afseende ha ändrat åsikt sedan i fjol, eftersom han icke kunnat låta utskottets utlåtande passera utan måst reservera sig däremot, då utlåtandet blef tillstyrkande. I fjol, när utskottets utlåtande var afstyrkande och jag stod som reservant, då var saken betydelselös, så betydelselös, att herr Berg tyckte, att min reservation var öfverflödig. Men »tiderna förändras och vi med dem», som det heter.

Jag tror emellertid nu som då, att saken visst icke är oväsentlig. De kungliga riddarordnarna åtnjuta nog ett visst anseende på många håll. Vår officiella tidning och våra officiella kalendrar, särskildt statskalendern, ägna en uppmärksamhet åt ordnarne, som är särdeles anmärkningsvärd. För att tala om statskalendern t. ex., så är den mycket belastad med uppgifter om de i kalendern förekommande personernas ordensvärdigheter. Då dessa ju icke ha det ringaste att göra med personernas ställning till allmänheten i deras egenskap af ämbets- och tjänstemän eller med deras samhällsställning för öfrigt, synes det mig, att ordnarne här ägnas en uppmärksamhet mycket större än de förtjäna.

På tal om detta kan jag icke heller underlåta att påpeka, det icke blott statskalendern utan äfven mycket annat officiellt och icke officiellt tryck i onödan betungas med uppgifter om ordensvärdigheterna, uppgifter som göra dessa publikationer onödigt vidlyftiga och kostsamma. Jag förmodar, att t. ex. statskalendern årligen kostar något tusental kronor mer, än den behöfde, till följd just af dess uppgifter om ordensvärdigheterna. Man kan tänka sig, hvilket arbete det skall vara att insamla alla dessa uppgifter samt sätta och korrekturläsa alla dessa märkvärdiga bokstäfver, som belasta dessa kalendrar. Det kunde enbart ur denna synpunkt vara en stor vinst att få bort ordensväsendet, en synpunkt som jag särskildt vill rekommendera de herrar att taga i betraktande, som vilja se denna sak från den ekonomiska sidan.

Det har sagts, att ordensväsendet icke medför några olägenheter för det allmänna. Om den saken skall jag be att få säga några ord. Ordensväsendets mest i ögonen fallande egenskap är, att det vid

hofvet och i det högre societetslivet bidrager till att gifva glans åt de lysande festligheter, som där förekomma. Den rikedom af glittrande och lysande ordenskedjor, stjärnor och band, som vid dylika tillfällen utvecklas, utgör ju kvintessensen i dessa praktfulla tillställningar. Här om vore ju intet ondt att säga, om det icke vore så, att vi ännu inte hunnit längre på andra områden än att en mycket stor del af Sveriges folk lefver i armod och fattigdom och saknar både föda och kläder. Så länge förhållandena ännu äro sådana, bildar denna lyx och flärd en skärande dissonans i vårt samhällslif; och man gör säkerligen en god gärning, om man, i den mån man kan, bidrager till att förenkla sederna på samhällets höjder.

*Ang. af-
skaffande af
ordnar och
medaljer.*

(Forts.)

Ordensväsendet bidrager äfven till att markera den klasskillnad som är rådande hos oss. Ordnar gifvas nämligen endast åt personer tillhörande öfverklassen. Såvidt jag kunnat finna, ha ordnar endast i det fall hittat väg ned till folkets bredare lager, att någon person därifrån såsom riksdagsman kommit att spela någon framstående roll. Om underklassens män eljest någon gång utmärkas, så blir det med en medalj, hvilken under sådana omständigheter ej skattas synnerligen högt utan räknas såsom något mindrevärdigt.

Ordarnes egenskap af korrupsionsmedel är föga utredd och kan väl föga utredas. I sin gröfsta form kan korrupsion med tillhjälp af ordnar väl svårligen uppvisas i vårt land. Men nog är det tänkbart, att de, som sätta värde på yttre utmärkelser, kunna låta sitt förhållande till personer, hvilka ha i sin makt att rekommendera till erhållande af ordnar, i icke så ringa mån bestämmas af en önskan att stå väl hos dessa vederbörande, med den påföljd kanske, att rätt och sanning lämnas i sticket.

Någon uttalade sin undran öfver att jag icke föreslagit afskaffande af andra medaljer och utmärkelsetecken än de, som direkt sammanhöra med de kungliga riddarordnarne. Till svar därpå vill jag säga, att jag icke försport något missnöje med dessa utmärkelsetecken och deras utdelning. De utdelas vanligen icke utan att de, som fått dem, på något särskildt sätt utmärkt sig; och i sådant fall kan en hedersbevisning vara på sin plats, helst den icke har en sådan prålande form som en orden. Medaljutdelningen har, såvidt jag vet, icke urartat. Och om den icke heller står högt i kurs, så torde det mest bero på ordnarnes egenskap att, ehuru med föga rätt, anses som högre utmärkelsetecken.

På tal om utmärkelsetecken komma vi nu till själfva hufvudsaken, nämligen ordensväsendets utomordentliga nytta såsom ett medel att belöna tjänster, som äro gjorda staten, såsom utmärkelsetecken bättre än titlar, adelskap och förläningar, och ideellare samt billigare än ersättning uti penningar. Ja, den saken har alltid varit mycket omtvistad. När ordensväsendet infördes i vårt land — det var som bekant under frihetstiden på initiativ af den maktlystna Lovisa Ulrika och den praktlystne Karl Gustaf Tessin — yttrade en medlem af sekreta utskottet, Lillienberg, hvilken bekämpade förslaget om införande af ordnar: »Ordarna sades skola uppmuntra till dygd, men våra framfarna stora konungar hafva utrönt, att ingenting så mycket uppmuntrar dugligheten som att hvar och en befordras efter förtjänst och

Ang. af
skaffande af
ordnar och
medaljer.
(Forts.)

användes till det, hvartill han befunnits skickligast». Däri ligger en stor sanning. De goda gärningarna och de medborgerliga dygderna framkomma nog bäst af helt andra bevekelsegrunder än önskan att erhålla dessa glittrande utmärkelse-tecken att bära på sig. Ordna ha alltid med oblidla ögon setts af den allmänna opinionen, och detta har äfven tagit sig uttryck i riksdagsbeslut. Riksdagen har beslutat att sätta en dryg skatt på utnämning-brefven, från 50 till 400 kronor. Ordenskapitlet har emellertid anvisat en utväg att kringgå denna bestämmelse på det sätt, att de som mottaga ordensvärdigheten icke behöfva lösa något diplom utan helt enkelt underrättas genom protokollsutdrag att utmärkelsen kommit dem till del — en i sanning egendomlig utväg för personer, som ansetts värdiga utmärkelse för medborgerliga dygder, att komma ifrån att fullgöra ett af Riksdag och Konung i laga ordning fattadt beslut.

För öfrigt tycker jag, att en belöning i form af en grannlåt att hänga på sig är ett föga ideellt utmärkelse-tecken. Något bättre sätt att belöna medborgerliga dygder borde uppfinnas, helst af sådant slag, att den belönade slipper betala därför.

I sammanhang härmed står frågan om sättet för ordnarnes utdelande. Det har sagts, att utdelandet af ordnar väl kunde försvaras, blott det skedde med mera urskilning. Då för mig själfva saken synes vara af ondo, skall jag icke så mycket tala om sättet för utdelningen. Detta senare visar blott, anser jag, huru meningslöst det hela är. Att låta våra ämbets- och tjänstemän i tur och ordning få ordnar, antingen de särskildt utmärka sig i sin tjänst eller icke, det visar ju bara, att de, som ha utdelningen om hand, vilja komma ifrån saken på ett lättvindigt sätt. Det har uppgifvits, att omkring sju åttendedelar af alla ordenstecken utdelas till ämbets- och tjänstemän, medan det öfriga svenska folket får nöja sig med *en* åttendedel. Jag har icke varit i tillfälle att se etter, om uppgiften är alldeles riktig, men nog förefaller det att vara ungefär så vid en hastig blick på ordensutnämningarna. Detta förhållande är i sin mån en illustration till den oskäligt dominerande ställning ämbetsmannaväldet intog i vårt land vid den tid, då ordnarne stiftades, ett förhållande, som väl knappast nödvändigt behöfver hafva någon sådan minnesvärd som ordensinstitutionen öfver sig.

Ordensväsendets internationella betydelse är emellertid den punkt, hvarpå herr Hildebrand lagt den allra största vikten. Vi behöfva ordnar för att göra konsulter och andra personer i främmande länder oss välbevågna, så att de må främja våra intressen. Herr Hildebrand belyste med ett exempel, huru utomordentligt värdefulla ordnarne voro att taga till. En universitetsrektor tog icke emot svenska studerande vid sitt universitet, förrän han fick en svensk orden. Men sedan gick det för sig att få tillträde — till en tid. Sedan, när han åter satte sig på tvären, mutades han med en ny orden; och så blef han åter medgörlig. På mig gjorde denna berättelse det intryck, att det var en dålig person, som lät leda sig af dylika bevekelsegrunder; och jag undrar visst inte på, att herr Hildebrand icke ville nämna hans namn. Jag skulle till och med vilja sätta i fråga, om det är svenska staten värdigt att begagna sig af dylika medel för främjande

af sina syften. Jag undrar storligen, om ej staten kunde ha andra medel i sin hand än detta ockrande på människors fäfänga. Jag tycker, att andra medel borde utfinnas, äfven om det skulle medföra någon kostnad.

Ang. afskaffande af ordnar och medaljer.
(Forts.)

I allmänhet inskränka sig väl de där »tjänsterna», hvarom så mycket talas, till att på något sätt vara kungliga personer till tjänst, då de äro ute och resa i främmande länder. Jag har icke kunnat bli öfvertygad, att vare sig dessa eller de förut antydda »internationella» förhållandena äro af den betydelse, att de motivera ordensväsendets bibehållande.

Utskottet har också uppvisat, att länder finnas, däraf ett så betydande land som Nordamerikas förenta stater, hvilka alldeles förträffligt reda sig utan ordnar. Då bör det också kunna låta sig göra för ett land som vårt.

På grund af hvad jag sålunda anfört ber jag, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets utlåtande.

Härpå anförde:

Herr Hildebrand: Herr talman! Utskottets ärade ordförande ställde till mig den frågan, huru de stater kunna reda sig, som i sitt eget land icke ha något ordensväsende, och nämnde såsom exempel på sådana ordensfria länder Amerikas förenta stater, Norge och Frankrike.

Ja, i fråga om Amerikas förenta stater skulle jag vilja säga, att jag tror att det är lyckligt, om vi icke försöka att i vårt land efteräpa den åtskillnad de olika klasserna emellan, som där finnes, och som, såsom jag åtminstone uppfattat det, är byggd uteslutande på förmögenheten. I detta så kallade demokratiska land finnes tydligen en rikedomens öfvermakt, som är något fullständigt upprörande. Jag tror äfven, att den senaste ärade talaren, motionären själf, icke har någon anledning att peka på detta land såsom ett efterföljansvärdt exempel.

Jag öfvergår så till Norge. Jag har gjort ett par sifferuträkningar ur den norska statskalendern, och på frågan hur Norge reder sig kan jag mycket enkelt svara med att Norge utdelar både ordnar och medaljer, och detta såväl inom eget land som i utlandet. Under år 1911 lämnades riddaretecknet af S:t Olafs-orden till 108 norrmän; man kan just icke säga, att ordensväsendet kommit bort från det landet. Riddarvärdighet i första graden af S:t Olaf innehades, när den senaste norska statskalendern utkom, af 1,177 utlänningar, d. v. s. icke-norrmän, och i andra graden af 284. Vidare ha vi kommendörer af första och andra graden; men jag har icke sammanräknat dem, det kan vara tillräckligt med de siffror, som jag här uppgifvit. Vi se således, hur ett sådant land som Norge reder sig.

Vi hafva sedan Frankrike. Ja, hvarifrån utskottets ärade ordförande fått uppgiften att ordensväsendet skulle vara borta från Frankrike, det vet jag icke. Hela hans åskådning är mig ofattlig. Det torde icke finnas något europeiskt land, där ordnar stå så högt i kurs som just inom Frankrike. Där har man ju Hederslegionen. När man kommer till Paris, ser man vid den ena Seine-stranden ett ganska

*Ang. af-
skaffande af
ordnar och
medaljer.*
(Forts.)

vackert litet palats, det är Hederslegionens palats; och öfver allt, i Paris åtminstone, men äfven på andra håll, ser man herrar med röda band i knapphållet både på vinteröfverrocken och på arbetsjackan. Om de hafva det på nattrocken också, vet jag icke; men i alla fall finner man en fullständig dyrkan i Frankrike af det lilla röda bandet, och äfven Frankrike lämnar sin hederslegion icke blott åt det egna landets barn utan äfven åt utländingar till belöning för tjänster, som hafva visats Frankrike.

Härmed tror jag, att jag lämnat de begärda upplysningarna, och de torde vara talande nog.

Motionären har nu sagt, att enligt hans uppfattning det vore den svenska staten ovärdigt att i de fall, som jag omnämnde, lämna en orden åt en utländing, hvilken därmed kände sina tjänster gentemot svenskar uppskattade, och som sedan blef mera benägen att lämna ytterligare hjälp åt svenska studerande. Ja, det är ju icke på något sätt orätt att lämna en orden, och det är något, som sker fullkomligt öppet. Hvarför det då skulle vara svenska staten ovärdigt, det förstår jag icke. Det förefaller mig, att när man kommer med ett sådant yttrande, då är man så ofantligt högt uppe i molnen, att man har mycket svårt att därifrån taga någon egentlig hänsyn till de realiteter, som finnas på den här jorden. Man säger, att vi svenskar äro mycket fallna för att teoretisera, och det synes mig att den opposition mot ordensväsendet, som här kommit fram, härflyter ur ett abstrakt teoretiserande utan hänsyn till realiteterna.

Herr Fabian Månsson har gifvit mig alldeles rätt däri, att om ordensväsendet skulle afskaffas, den svenska staten finge uppsöka något annat medel att belöna personer, som gjort staten och landet tjänster. Ja, han till och med nämnde, att man ju kunde ordna med ett hedersborgarväsen med tre olika grader. Nå, jag tycker, att man då rätt mycket närmar sig ordensväsendet. Där har man olika riddaregrader, olika kommendörsgader o. s. v. Vi se således olika grader, låt vara att det är mera än tre; men i alla fall är det en gradering, motsvarande den som herr Månsson tänkt sig. Jag undrar, eftersom man ändå skall ha något sätt att belöna, som är graderadt åtminstone, om det då icke vore enklast att behålla det som vi hafva.

Hufvudsumman synes mig vara, att ordensväsendet gentemot utlandet gör vårt land en ofantlig nytta, och att det äfven inom vårt eget land, rätt användt, besparar staten mycket stora utgifter. Det synes mig därför vara alla skäl, att vi ge oss till tåls med de olägenheter, som vi kunna anse vidlåda vårt ordensväsen.

Herr Hallén: Herr talman, mina herrar! Att herr Berg i Staby kom på den geniala idén att jämföra de kungliga riddarordnarna med t. ex. våra nykterhetsordnar, goodtemplarorden, Verdandi o. s. v. det var ju icke något särskildt tillskott till debatten, som behöfde upp- tagas, liksom icke heller min grannes på länsbänken herr Johanssons i Mellbyn instämmande med herr Berg till tecken att han delade dennes ideal i ordensfrågan. Men jag kan icke underlåta att säga, att det väckte en viss förvåning icke blott hos mig utan hos en stor

del af kammaren, att äfven herr Hildebrand uppträdde på samma sida.

*Ang. af-
skaffande af
ordnar och
medaljer.
(Forts.)*

Herr Hildebrand vill väl ändå anses representera den politiska ståndpunkt, som man brukar benämna unghögern. Bland de uttryck, med hvilka den gärna rör sig, är bland andra, att den vill kallas kulturellt vaken, och ett annat af dess älsklingsuttryck är att den är nationellt demokratisk. De orden har jag ofta sett i deras valprogram och valtal. Men jag kan icke se annat än att den så kallade unghöger, som just i denna fråga kommit fram på detta sätt, har en viss likhet — om jag nu tillåter mig att göra den jämförelsen — med en viss slags teologi, som brukar kallas den modernt positiva. Det är en konservativ, stundom nästan reaktionär teologi, som vill använda sig af en modern terminologi för att därmed finna nya former för den gamla tron och det gamla innehållet. Jag tycker, att analogien mellan den gruppen af teologer och unghögern är ganska berättigad, och om man tänker på de resonemang, som just i denna fråga komma fram hos unghögern, så visar det sig, att det finnes fog för sådan jämförelse. Det är nämligen att lägga märke till, att man icke längre talar om, hur den medborgerliga dygden skall belönas med äretecken och titlar för att ytterligare spurras och eggas, utan nu anlägger man en s. k. nationalekonomisk synpunkt på frågan och påpekar såsom herr Hildebrand, att detta är ett mycket billigt sätt att betala förtjänster såväl inom som utom landet. Motionären har ju vidrört exemplet om den utländske vetenskapsmannen, som till slut föll till föga för en svensk ordensstjärna, så att han lämnade medicine studerande eller klienter företråde. Ja, men hvad innebär det exemplet? Såvidt jag kan förstå endast det, att dessa svenska studerande härigenom fingo en företrädesrätt, som annars skulle tillfallit andra, eller med andra ord, att man genom fåfängan kittlande gåfvor förmådde en utländing att ändra ståndpunkt. Det kallar herr Hildebrand ett billigt sätt. Ja, nog är det billigt för statsmakterna, men motparten tycker nog, att han får betala alltför högt pris. Jag skulle vilja kalla ett sådant förfarande för själaköp. Tror icke herr Hildebrand, att dylikt kan äga rum äfven här i vårt land gentemot en person, hvars inflytande på ett visst område vore värdefullt för ett parti eller för de maktägande, så att man kunde få vederbörande att falla till föga, om ej för en enklare, så kanske för en finare ordenestjärna. Då herr Hildebrand själf erkände, att man utomlands kunnat påverka människor att helt och hållet ändra uppfattning i en viss fråga, så kan man ju befara samma eventualitet på mycket närmare håll.

Hvad som dock för folk i allmänhet ter sig som den mest motbjudande sidan af ordensväsendet är, att dessa grannlåter bäras synliga. Det förefaller vid första påseendet, som om detta icke skulle vara så farligt, men känner man en smula till tänkesättet hos folket ute i landet, så vet man också att hvad som framkallar den största reaktionen mot ordensväsendet, det är denna efterblifvenhet, denna barnliga glädje med hvilka bärarna stoltsera med sin grannlåt. När man ser dessa präligt utstyrda herrar, som ibland ha ena sidan af bröstet, ibland kanske äfven den andra, behängd med ordnar — stundom ser man ju sådana, som äfven ha mellangärdet och t. o. m. höften be-

Ang. af-
skaffande af
ordnar och
medaljer.

(Forts.)

pydda med sådana metallstycken — så förstår man, att det för vanligt sundt och enkelt tänkande folk måste te sig såsom något naivt och löjeväckande, något som ej är värdigt ett kulturfolk. Det kan ju hända, att herr Hildebrand anlägger en helt annan synpunkt på ordenarna, men folk i allmänhet torde nog se en smula mera enkelt och naturligt på dessa saker. — Låt oss tänka på dessa ordensjägare, som det icke är så sällsynt att ibland träffa på. Hur akta de icke för rof att i brist på en svensk orden hugnas med någon exotisk sådan från en kanske lika exotisk negerrepublik e. d., det är visst icke någon sällsynt företeelse, det kan man få se rätt ofta. Då säger herr Hildebrand: Ja, det är naturligtvis beklagligt, att folk offerar åt sådan fåfänga. Men när det finnes ett helt system, som på detta sätt lägger hyende under lasten, då är det väl ändå ganska illa ställdt. Om också människor, som verkligen glädja sig åt dessa yttre, synbara utmärkelsetecken, icke känna en dylik exploatering af sin fåfänga komprometterande, så göra åtminstone stora skaror af andra människor det. De anse det onödigt och ovärdigt ett kulturfolk i tjugonde århundradet att fortsätta på en sådan väg.

Till sist vill jag fråga herr Hildebrand: Tror ej herr Hildebrand, att om de belöningar, som statsmakterna anse sig ha anledning att då och då hugna enskilda medborgare med, vore af mindre officiell natur, ett slags hedersutnämmande eller något i den vägen, som våra vittra sällskap gifva åt dem, som på ett eller annat sätt gjort sig förtjänta däraf, tror icke herr Hildebrand att om sålunda denna *offentlighet* försvunne från detta belöningsystem, att åtskilligt af detta myckna osunda i ordensväsendet skulle försvinna?

Vi komma alltså, såvidt jag kan förstå, därhän, att just dessa offentliga belöningars egenskap att vara liksom synbara för den yttre världen, spelar en mycket stor och, som jag anser, mycket beklaglig roll. Det är helt visst något af den mest barnsliga och primitiva fåfänga, som här tagit sig uttryck. Jag tycker, att de människor, som fortfarande stå kvar på den ståndpunkten, i ganska hög grad måste anses vara i nivå med vissa naturfolk, för hvilka dessa yttre prydnader spela en stor roll, och nog var det åtminstone för mig en stor öfverraskning att finna att den s. k. unghögern i denna fråga står på naturfolkens ståndpunkt.

Herr *Widlund* instämde häruti.

Herr *Källman*: Jag skall icke med många ord förlänga denna diskussion, men då jag tillhör det utskott, som behandlat förevarande motion, anser jag mig böra angifva några skäl, hvarför utskottet kommit att tillstyrka densamma, och jag skall göra det i form af några repliker till föregående talare.

Herr *Berg* i *Staby* har för sin del velat jämföra det ordensväsende, hvarom här är tal, med det ordensväsende som förekommer inom nykterhetssällskapen, nykterhetsordenarna. Jag ber då att få säga, att nykterhetsordenarna ha inga tecken af med ordensväsendet jämförlig betydelse. Det finnes visserligen i ett par sällskap s. k. regalier, men de gifva inga företräden i något afseende i det offentliga eller enskilda lifvet.

Samme talare har äfven i detta sammanhang pekat på ett förslag, som varit uppe förut under denna riksdag, nämligen att förlåna ärebetygelse åt viss enskild man. Men då är att märka, att bakom detta förslag fanns det ett stort antal medborgare, som önskade att denne mans ur folkets synpunkt erkända lifsgärning skulle på något sätt hugfästas, det blir något helt annat, och följaktligen kan detta icke jämföras med den fråga, som nu är före.

Vidare säger herr Berg i Staby, att Riksdagen icke egentligen har med denna fråga att skaffa. Ja, det är sant så till vida, att Riksdagen icke har något direkt inflytande öfver ordensväsendet eller ordnarnas utdelande, men jag föreställer mig, att i våra dagar, då man dock på högsta ort *erkänner ett parlamentariskt sturesätt*, en uppmaning från Riksdagens sida till vederbörande att taga denna sak under öfvervägande icke skulle vara utan sin betydelse.

Herr Hildebrand underkastade utskottet en mycket hård kritik och sade bland annat, att utskottet i denna fråga visat sig mycket opraktiskt. Herr Hildebrand ansåg, att den, som gör ett land tjänster, bör få ett synligt bevis på landets tacksamhet därför. Ja, den saken har utskottet icke bestridt, men utskottet skiljer sig i detta hänseende från herr Hildebrand så till vida, att utskottet visserligen icke anser, att tjänster skola förbli obelönade, men tror sig vara inne på en praktisk väg, då utskottet håller före, att belöningar af officiell natur *icke* böra följa *såsom bihang till börd, rikedom och ämbeten*, utan böra utdelas endast *i alldeles särskilda fall*, där någon genom särskildt förtjänstfull gärning eller synnerligen berömvärd handling visar sig värdig ett erkännande från landets och folkets sida.

Herr Hildebrand säger vidare, att utskottet har överskattat den förevarande frågan. Nej, det tror jag icke att utskottet gjort. Vi veta, att ordnar utdelas på ett sätt, som lämnar mycket öfrigt att önska och att härigenom den *personliga själfständigheten öfventyras* och *kryperi* och *feghet* mycket lätt kunna komma i högsätet och i många fall också kommit dit. Att vi icke, såsom herr Hildebrand begär af oss, utpekat några särskilda fall, beror därpå, att detta skulle medföra obehag för en del personer.

Jag vill nu med endast ett par ord beröra de grunder, enligt hvilka våra olika ordnar utdelas. *Serafimerorden*, den högsta utmärkelsen, tillfaller exempelvis hvarje *arfprins i och med födelsen*. Enbart denna omständighet karakteriserar enligt min mening tydligt nog ifrågavarande ordensutmärkelse. Svärdsorden skall enligt de ursprungliga statuterna tillfalla dem, som *för fäderneslandet med ära blottat sina svärd*. Det kan ifrågasättas, hur många som med tillämpning af denna bestämmelse rättmätigt bära svärdsorden. Nordstjärneorden utdelas till vedermåle af medborgerliga och ämbetsmannaförtjänster, för vetenskaper, vittra, lärda och nyttiga arbeten samt för nya och gagneliga inrättningar. Dessa bestämmelser äro ju så sväfvande formulerade, att denna orden i åtskilliga fall kan utdelas på ett riktigt sätt, men det är dock så i allmänhet att den tillfaller dem, som icke gjort sig förtjänta af en sådan utmärkelse.

Det skulle kunna vara befogadt att säga några ord om vasaorden, därför att denna orden kanske mest skulle kunna intressera landt-

Ang. af-
skaffande af
ordnar och
medaljer.
(Forts.)

Ang. af-
skaffande af
ordnar och
medaljer.
(Forts.)

brukarne, dem som sträfva med det tunga arbetet i jorden, men det skulle föra för långt, och jag skall därför icke upptaga tiden med att närmare ingå på denna sak.

Vidare ha vi några medaljer, som sammanhånga med dessa ordnar, nämligen serafimermedaljen, svärdsmedaljen och svärdstecknet samt vasamedaljen och vasatecknet.

Nu säges det ju, att icke alla slags vedermälen af här ifrågavarande art komme att försvinna genom ett bifall till utskottets förslag. Ja, detta skall jag villigt medgifva, men jag vill på samma gång påpeka, att de medaljer och belöningar, som skulle finnas kvar, äro af en *helt annan art* än de nu ifrågavarande. De bestå af t. ex. medaljerna »för berömliga gärningar», »för nit och redlighet i rikets tjänst», »för trogen tjänst», »för nit och redlighet» med flera. Dessa utdelas af Kungl. Maj:t eller af Konungen personligen och hvarken utskottet eller motionären har mot dessa riktat någon attack, och detta af det lätt insedda skälet, att för utdelandet af dessa tecken kräfvades, att *belöningen på något sätt motiveras*.

Jag skall äfven be att få erinra om en enda passus i samma utskotts utlåtande i följd rörande samma ämne. Utskottet säger där: »Om dylika utmärkelsetecken sålunda på vissa håll skattas ganska högt, torde man dock kunna påstå, att de hos den stora allmänheten hafva skäligen ringa kurs. Detta beror utan tvifvel dels därpå, att ordnar utdelas i stora mängder årligen och kanske ej alltid med nödig urskiljning, dels därpå att, såsom motionären säger, den oduglige såväl som den dugligaste statens tjänsteman i regel dekoreras efter vissa uppnådda tjänstear.» Jag ber att få påpeka, att årets reservanter herrar Berg i Staby och Johansson i Mellbyn ha underskrifvit dessa ord.

Det har roat mig att titta igenom båda kamrarnas medlemsförteckningar för att se efter, hur pass hårdt Riksdagens ledamöter själfva äro engagerade på detta område, och jag har då funnit, att i Första kammaren finnes det ej mindre än 92 ledamöter, som bära olika ordenstecken, medan minoriteten, 58 stycken, saknar dylika utmärkelser. Ut i Andra kammaren finnes det endast 52 ledamöter, som äro belönade med dessa utmärkelsetecken, medan 178 stycken äro i afsaknad af dylika och följaktligen fullständigt obundna i denna sak. Jag vill hoppas, bl. a. af detta skäl, att Andra kammaren icke i år skall ha någon annan uppfattning i denna fråga än den hade förlidet år, då kammaren biföll den af herr Eriksson i Grängesberg väckta motionen i samma syfte.

Till sist vill jag blott instämman med herr Hildebrand däri, att det är helt andra reformer, som krävas i vårt land än den nu ifrågasatta, och jag skulle vara synnerligen glad, om han ville medverka till dessa reformers genomförande. Men jag ser den förevarande frågan så, att afskaffandet af ordnar och allt annat, som hindrar folk från att vara *själfständiga helgjutna* personligheter, är liktydigt med en åtgärd för att skaffa bättre luft, och öfver hufvud taget bättre betingelser för arbetet på stora och reella reformer. Med denna syn på saken har jag gifvetvis all anledning att yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag behöfver till allra sist väl knappast erinra därom, att detta ämne öfver hufvud taget *icke intresserar en socialdemokrat* ur annan synpunkt än den, att ordensväsendet *står i vägen för själfständighet* i tanke och handling.

*Ang. af-
skaffande af
ordnar och
medaljer.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Jag begärde ordet med anledning af herr Hildebrands uttalande af den åsikten, att förslaget om afskaffande af ordnarne förde oss upp i molnen. Detta yttrande stötte mig alldeles särskildt därför, att jag trott, att en så naturlig och aktuell fråga som denna icke skulle behöfva betraktas såsom något abstrakt teoretiserande. Med sin uppfattning af denna fråga synes mig herr Hildebrand tvärtom föra oss alldeles för långt ned i stoftet.

Nu är det emellertid riktigt på sätt och vis, men i en helt annan mening än herr Hildebrands, att den, som påkallar ordnarnas försvinnande, rör sig i molnen. Om vi slå upp Nordisk familjebok, som ju är en lugn och sansad bok, som ger en vetenskaplig förklaring på företeelserna, så skola vi på ordet ordensväsende finna, att detta säges vara instiftadt af suveränerna »i monarkiskt intresse med säker uppfattning af den mänskliga fåfängan». Om man vidare går till ordensväsendet i Sverige, så står det där, att när ordensväsendet, efter ett på 1600-talet gjordt, men bortdomnadt försök, på allvar år 1758 infördes i vårt land, denna åtgärd sannolikt vidtogs för att »stärka konungamakten». Sådant är nog verkligen ordensväsendets ursprung, och dess egentliga uppgift är tvifvelsutan fortfarande densamma. Det har nämligen till närmaste uppgift, liksom uniformerna och en del andra från medeltiden kvarlevande institutioner, att ofvanför folket skapa en makt, som sväfvar i molnen, en makt, som för den oriktiga ursprungsbeteckningen af Guds nåde. Denna makt ser helst, att hela det höga ämbetsmannaståndet befinner sig där uppe, och af de många medel, som för vinnande af detta syfte begagnas, äro ordnarna ett. Ordnarne bidraga ännu i våra dagar till att verksamt skilja den högre ämbetsmannaklassen från folket, som går i stoftet, och att sätta denna kår upp i molnen, där sålunda verkligen denna fråga, om man ser saken från min nu angifna synpunkt, kan sägas röra sig.

Jag kan icke förstå, att denna kammare, genombrottets Andra kammare, ens skall behöfva diskutera en sak, sådan som denna, så oerhördt lumpen och just därför stor i sin demoraliserande verkan. När man sett saken på nära håll, finner man, hur orätt och illa man gör människor, som man lockar med dessa saker, hurudana barn de bli och huru de rent af glömma den jord, hvilken de trampa och sväfva upp i dessa gyllene höjder, hvarifrån de sedan ha så svårt att komma tillbaka. Nu är det visserligen sant, att detta ordensväsen icke demoraliserar det stora folket, ty dess medlemmar få aldrig sådana saker, och det är en af de få fördelar de åtnjuta. Men det högre ämbetsmannaståndet har en oerhörd makt, och för omgestaltningen af byråkratien är det nödvändigt att detta stånd kommer ned från sin konstgjorda, demoraliserande höjd och åter till folket. Allt som hindrar detta och bildar en klyfta mellan ämbetsmannens gärning och folkets stora realiteter är det en fosterländsk och kulturell angelägenhet att

få bort, och ur denna synpunkt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning gaf herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 100 ja mot 49 nej, vid hvilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan; och skulle, jämlikt 63 § riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 2.

Föredrogos hvart efter annat:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förenkladt förfarande vid val af Riksdagens utskott;

statsutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning af kamrarnas återremiss å det i punkt 50 under utskottets utlåtande nr 8 omförmälda ärende angående vissa befattningshafvares vid tekniska högskolan lönetursrätt; och

nr 24, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning för kyrkotionen från Skaftö annexförsamling; samt

lagutskottets utlåtande, nr 30, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande ändring i 24 kap. 7 § rättegångsbalken.

Kammaren biföll hvad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3.

Ang. lagstiftning i visst syfte rörande bysamfälligheter.

Härpå upptogs till behandling lagutskottets utlåtande, nr 31, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning i visst syfte rörande bysamfälligheter.

Uti en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 49, hade herrar *Molin* i Dombäcksmark och *Lundgren* i Björna med instämmande af herrar *Öberg* och *Wedin* hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till lag i syfte att bereda majoriteten af delägarna i bysamfälligheter möjlighet att inom området af byns gemensamma ekonomiska och ordningsangelägenheter fatta för minoriteten lagligen bindande beslut.

Ang. lagstiftning i visst syfte rörande bysamfälligheter.

(Forts.)

Utskottet hemställde att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, i hvad mån behof kunde förefinnas af bestämmelser, afseende att beträffande vid skifte af jord undantagna eller därmed jämförliga, samfällda ägor eller rättigheter bereda delägarna i samfälligheten tillfälle att fatta bindande beslut i frågor rörande densamma, samt för Riksdagen framlägga det förslag, som af denna utredning kunde föranledas.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter

Herr Olofsson i Åvik yttrade: Herr talman! Den föreliggande motionen kan synas ganska obetydlig, men enligt mitt förmenande är den tvärtom synnerligen viktig för de mindre jordbrukarna i byarna. Motionen går, såvidt jag kan förstå, ut på, att majoriteterna inom byalagen skola kunna bestämma öfver den samfällda jord och de samfällda ägodelar, som byn fått vid så kalladt laga skifte. Det finnes en del byar, som vid de laga skiftena fått icke allenast jord utan — isynnerhet en by, som jag kommer att tala om, hvilken ligger inom min valkrets — också fått mycket stora kalkstensbrott som samfälld mark. Dessa kalkstensbrott ha under många år bearbetats af byamännen gemensamt. Under senare tider har ett bolag inköpt någon del af ifrågavarande by, men också tillsammans med de andra byamännen bearbetat samma kalkstensbrott. Under årens lopp har detta bolag inköpt den största andelen d. v. s. de större hemmanens i byn andel i kalkstensbrotten. Och jag är icke fullt på det klara med men misstänker nästan, att de för närvarande ha majoritet inom dessa kalkstensbrott. Dessa kalkstensbrott ha varit af synnerligen stor betydelse för byamännen och de små jordägarna i byn, hvilka utgöra ett mycket stort antal och ha haft betydande inkomster från dessa kalkstensberg. Nu på allra sista tiden har förutnämnda bolag rent af hindrat dessa små bymän från att bryta sten ur dessa kalkbrott, hvilka legat nere under sista året, så att någon brytning icke förekommit, oaktadt det varit god omsättning med sten och mycket god tillgång. De mindre byamännen hade då ingen annan utväg än att stämma bolaget för detta intrång i deras rättigheter, och rätttegången fortgår nu vid Sundbo häradsrätt, där jag också är nämndeman och har varit i tillfälle att hela tiden följa med processen. Hur den kommer att gå, har jag icke klart för mig, men jag hoppas och tror, att de små byamännen må komma att vinna en rättvis seger därvidlag. Skulle nu Riksdagen komma att fatta ett sådant beslut och stifta en sådan lag, att majoriteten inom ett bysamhälle skulle kunna bestämma öfver mino-

Ang. lagstiftning i visst syfte rörande bysamfälligheter.

(Forts.)

ritetens rätt till sådan gemensam egendom, som här nu är fråga om, ja, då är det alldeles påtagligt, att, om bolaget icke för närvarande — hvilket jag icke säkert vet — äger fullständig majoritet i dessa stenbrott, det efter ett sådant beslut är mycket lätt för detsamma att köpa en mindre del, hvarigenom de sedan komma att ha majoritet, och om då en sådan lag tillkommit, som afgör, hur dessa stenbrott skola utnyttjas, då kan man tänka sig, att detta bolag öfverlåter rörelsen mot ett billigt arrende till en bulvan, och dessa små byamän vore då helt och hållet beröfvade sin rätt.

Det vore mycket mer att säga i detta afseende, ty det är flere förhållanden, som detta rör, och det är icke enstaka i vårt land, som dylikt existerar. Jag anser därför, att här föreligger ett försök — hvilket jag nog är öfvertygad om, att motionärerna icke afsett, därför att de icke haft reda på förhållandena i landet — men som är af den betydelse, att jag för min del åtminstone ber att få yrka afslag på så väl motionärens som utskottets förslag.

Härefter anförde

Herr Widén: Herr talman! Hvad beträffar meningens med denna framställning, är den visst icke sådan, som den siste ärade talaren tycktes antaga, nämligen att majoriteten i ett byalag som äger en för gemensamt bruk eller behof afsatt samfällighet skulle få rätt att utan afseende på samfällighetens natur bestämma om försäljning däraf eller något dylikt. Meningens är såsom framgår af utskottets motivering, att till följd af de svårigheter, som råda, då det gäller att ordna såväl förvaltningsförhållanden som andra förhållanden med afseende å sådana samhälligheter om hvilka här är fråga, man skulle få bestämmelser, huru ett beslut i dylika angelägenheter skall åstadkommas. I de gamla, från 1700-talet härstammande föreskrifterna var det förutsatt, att det skulle införas s. k. byordningar, som också på sina ställen varit införda, men dels äro dessa numera alldeles för ålderdomliga och urmodiga för att kunna tillämpas, och dels har det visat sig, att de icke beröra just de förhållanden, som det är af behof att ordna. Detta gör, att på många ställen, där vi ha sådana samfälligheter af den ena eller den andra naturen, man icke kommer någonstans af dem. Man kan icke fatta något beslut. Om t. ex. en delägare sätter sig emot ett förnuftigt användande af en fastighet, kan man icke använda den alls. Det är detta, man här vill förekomma. Man vill, att Kungl. Maj:t skall utreda saken och utfinna någon form, huru det kan ställas med beslutanderätten i dessa angelägenheter. Det är hvad man begär.

Nu torde herrarna dessutom finna, att motionärernas kläm och utskottets kläm äro skrifna olika. Motionärerna ha tydligen om ock ej uteslutande, — och det var detta, som den siste talaren hängde upp sig på — tänkt på, huru majoriteten skulle kunna fatta beslut om afyttringen af en samfällighet, men härvid har icke utskottet fäst sig i sin kläm, utan utskottet begär en utredning i hvad mån behof må förefinnas af bestämmelser, afseende att beträffande vid skifte af jord undantagna eller därmed jämförliga, samfällda ägor eller rättig-

heter bereda delägarna i samfälligheten tillfälle att fatta bindande beslut i angelägenheter, som röra samfälligheten. Häri kan ju äfven ingå ett frånhändande af samfälligheten eller någon del däraf; men det beror då på Kungl. Maj:t att utfinna sådana former, som förhindra vederbörande att fatta för samfälligheten eller för delägarna ogagneliga beslut, och detta bör icke vara omöjligt att åstadkomma. Såsom det nu är råder det på vissa håll fullkomligt oeffterrättliga förhållanden. Det har t. ex. anförts, att där byamännen äga en samfälld skog, det visat sig alldeles omöjligt att kunna anställa talan för åverkan å skogen, därför att byamännen icke alla kunnat ena sig om ett ombud, ja, t. ex. i Dalarna fins det så stora samfälligheter, att det är praktiskt omöjligt att alla kunna vara med om att befullmäktiga ombudet; och på denna grund har talan om åverkan å skogen af domstolen afvisats. Det förefinnes verkligen härvidlag så stora olägenheter, att det är nödvändigt, att Kungl. Maj:t får undersöka och utreda förhållandena. Det är detta, som man här har begärt, och det är dessa olägenheter, som utskottet i första rummet tänkt på.

Hvad utskottet begärt, är sålunda icke, såsom den siste talaren sade, att få rätt för majoriteten att afyttra en samfällighet, utan i allmänhet att få till stånd en utredning om hur man skall kunna ordna de förhållanden, som motionärerna vidrört, i de fall där en enhällig öfverenskommelse icke kan komma till stånd. Den föregående talaren har ju själf framdragit ett exempel, som visar, hur nödvändigt det är att kunna fatta beslut i fråga om vissa samfälligheter. Det är mycket möjligt, att om de af talaren omnämnda byamännen, som nu nödgats anlita rättegång, haft någon möjlighet att fatta bestämmelser angående sina kalkstensberg, så hade de icke behöft ställa till en rättegång, för hvars utgång jag betviflar, att det finnes några särdeles gynnsamma utsikter.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Efter af herr talmannen gifna propositioner å dels bifall till utskottets hemställan, dels ock afslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 4.

Jordbruksutskottets härefter föredragna utlåtande, nr 35, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om medgifvande att för vissa för inrättandet af Hammarsebo skogsskola erforderliga byggnadsarbeten disponera vissa medel, blef af kammaren godkändt.

§ 5.

Slutligen förelåg till afgörande jordbruksutskottets utlåtande, nr 36, i anledning af väckta motioner om åvägabringande af utredning och förslag angående upplåtande till försäljning af vissa kronoegen- *Ang. upp-
låtande till
försäljning af
vissa krono-
egendomar.*

Ang. upp-
låtande till
försäljning af
vissa krono-
egendomar.

(Forts.)

I två särskilda inom Riksdagen väckta, till jordbruksutskottet remitterade motioner, nämligen nr 59 i Första kammaren af herr *Gustafsson* och nr 123 i Andra kammaren af herr *Nilsson* i Linnås m. fl., hade hemställts, att Riksdagen måtte besluta i skrifvelse till Kungl. Maj:t begära utredning i syfte att nu gällande bestämmelser angående upplåtelse af jord från statens domäner måtte så ändras, att äfven i fråga om sådana kronoegendomar, som gifve mer än 600 kronor i årligt arrende, men som helt eller delvis vore lämpliga för jordbruk och ej i anledning af särskildt dyrbara byggnader eller annan särskild orsak borde bibehållas i statens hand, måtte hvad jordbruket beträffade jämte erforderlig skogs- och betesmark, på sätt som af Kungl. Maj:t och Riksdagen närmare bestämdes, efter lämplig styckning kunna upplåtas till försäljning
samt att på framställning af arrendator eller hans barn försäljning måtte kunna ske äfven under arrendetiden
och att Kungl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde,

I) att den i motionens första punkt gjorda framställningen icke måtte af Riksdagen bifallas, samt

II) att Riksdagen i anledning af den i andra punkten af motionen gjorda hemställan måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes verkställa utredning, huruvida ej på framställning eller efter medgifvande af arrendator eller dennes rättsinnehafvare försäljning af kronans jordbruksdomäner eller delar af sådana kunde ske jämväl under löpande arrendetid, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill en dylik utredning kunde föranleda.

Reservation hade afgifvits af herrar *Persson* i Malmö, *Kronlund* och *Linders*.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr *Nilsson* i Linnås, som anförde: Herr talman, mina herrar! Jag får för min del beklaga, att utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka äfven den första delen af förevarande motion. Jag har nämligen den uppfattningen, att det inom landet finnes ett stort antal större kronodomäner, där det skulle vara till fördel icke allenast för jordbrukarna utan framför allt för staten, om dessa domäner kunde stycas och försäljas, särskildt då man utgår från den tanken, att köpeskillingen skulle användas till inköp af skogbärande mark. Jag anser nämligen, att i fall dessa domäner finge försäljas med äganderätt, så skulle staten dels få en köpeskillning, som mycket skulle öfverstiga den kapitaliserade arrendesumman, och dels skulle staten, genom att ett intensivare jordbruk på dessa domäner skulle uppstå, kunna påräkna större skatter.

Hvad kronodomäner, som gifva mer än 600 kronor i årligt arrende, beträffar, så har jag haft den föreställningen, att dessa på grund

af hittills gällande bestämmelser icke på några villkor skulle få försäljas, men nu ser jag af utskottets motivering, att Kungl. Maj:t och Riksdagen gemensamt kunna besluta om försäljning eller styckning äfven af sådana domäner, oafsedt innehållet i nu gällande bestämmelser och det är med tillfredsställelse som jag sålunda fått detta förhållande konstateradt.

*Ang. upp-
låtande till
försäljning af
vissa krono-
egendomar.*

(Forts.)

Hvad motionens andra punkt beträffar, skall jag icke inlåta mig på att relatera de skäl, som tala för bifall till densamma, ty de äro i utskottets motivering ganska tydligt framhållna. Då emellertid utskottet varit oviss, huruvida motionen afsett att bereda rätt för arrendators barn att begära försäljning under arrendatorns lifstid och förutsätter, att sådant väl icke kunnat vara meningen, så vill jag påpeka, att detta verkligen *är* motionärernas mening, ty det kan inträffa förhållanden, då arrendatorn på grund af sjukdom eller andra omständigheter icke själf *kan* föreslå en sådan försäljning, och då anser jag, att hans barn borde äga denna rätt.

Vidare har utskottet varit tveksamt om hur det skulle fatta följande uttryck i motionens motivering: »att vid försäljning arrendatorn eller hans barn skulle såsom köpare hafva företräde framför andra». Här om säger utskottet: »om motionärerna därmed afsett, att arrendatorn eller hans rättsinnehafvare borde erhålla rätt att lösa till sig egendomen efter dess uppskattningsvärde, kan utskottet icke dela motionärernas åsikt». Det har ingalunda varit motionärernas mening i denna del, att arrendatorn skulle få köpa bostället efter dess uppskattningsvärde, utan meningen har varit den, att då lika anbud ingifvits från olika håll, så skulle arrendatorn hafva företräde framför andra.

Med dessa erinringar ber jag, herr talman att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härefter yttrade:

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman, mina herrar! Då jag vid den föreliggande frågans afgörande kommer att rösta för afslag på såväl motionärens förslag som utskottets hemställan i hvad den afser ett bifall till motionen, skall jag be att i korthet få angifva skälen härför.

Försäljning af kronans jorddomäner är något, som har pågått sedan lång tid tillbaka. Redan år 1874 beslöt Riksdagen, att sådana kronans jordegendomar, som icke lämnade öfver 200 riksdaler i arrendeafgift skulle försäljas. 1896 utkom en kungl. kungörelse att vid uppskattning af egendom i och för dennas försäljning eller förnyade utarrendering skulle af uppskattningsmännen tagas under ompröfning, huruvida särskilda omständigheter förefunnes, som gjorde en styckning lämplig. År 1902 vidgade man ytterligare området för dessa försäljningar, i det att Riksdagen på framställning af Kungl. Maj:t beslöt, att alla de kronans jordbruksdomäner, där arrendesumman icke öfversteg 600 kronor, skulle kunna försäljas.

Beträffande motiven för dessa försäljningar af kronans egendom, — jag tänker nu närmast på beslutet af 1874—1902 — så voro dessa

Andra kammarens protokoll 1912. Nr 25.

Ang. upp-
låtande till
försäljning af
vissa krono-
egendomar.

(Forts.)

beslut fotade på det då vaknande intresset för skogskulturen. Det belopp, som dessa försäljningar inbringade statsverket, skulle nämligen användas till inköp af skogbärande mark. De motiv man då hade för beslutet om försäljning — jag tänker närmast på beslutet af 1874 — må ju ha haft bärande kraft då, när jordbruksjorden icke tillnärmelsevis hade det värde från ren produktionssynpunkt, som i våra dagar. Skogen började få ett enormt värde och det låg då ganska nära till hands att vilja placera tillgängligt kapital i skogarna, och mot den synpunkten kan det knappast förebäras några egentligen bärande skäl. Och praktiskt taget var det ju endast fråga om ett slags omplacering i statens händer af fastighetsvärden. Man sålde skoglös eller i det närmaste skoglös mark och placerade det därför erhållna kapitalet i skogbärande mark. Men det oaktadt fanns det dock på den tiden de som hyste starka betänkligheter mot denna jordpolitik. Man började få en känsla af, att staten inte burit sig riktigt klokt åt, då den år 1823 beslöt att afhända sig sina öfverflödiga skogar, och man fruktade naturligtvis icke utan skäl, att, om kronan nu gjorde på samma sätt beträffande jordbruksjorden, detta skulle ha lika obehagliga följder för framtiden, ehuru det här, som jag påpekat, tydligtvis endast var fråga om en omflyttning i statens händer af fastighetsvärden.

Sålunda yttrade en framstående landsbygdsrepresentant i Riksdagens Andra kammare, då beslutet om försäljning år 1874 fattades, följande, som jag skall be att få citera, därför att det enligt mitt förmenande ännu har samma bärande kraft, som det hade då: »Jag kan», yttrade denne talare, »icke gilla det sträfvande, som tyckes mer och mer göra sig gällande, att nämligen försälja så mycket som möjligt af statens fasta egendom. Det påminner mycket om det förhållande, då en hemmansegare, som tillföre varit förmögen och välbärgad men sedermera börjat råka på obestånd, afyttrar den ena biten efter den andra af sitt hemman för att därigenom skaffa ett löst kapital, hvilket han sedermera förlösar för sina efterkommande. Enligt min tanke vore det en fördel, om man kunde bibehålla så mycket som möjligt af statens jord för att genom utarrendering af densamma kunna vid sidan af den själfägande klassen jordbrukare skapa en arrendatorsklass, hvarigenom de mindre bemedlade bland den jordbrukande befolkningen kunde erhålla en mera betryggad ställning.» Jag skall redan nu be herrarna att ha dessa enligt min mening tungt vägande skäl i minnet, då vi gå att fatta beslut i den föreliggande frågan.

Hvad som senare inträffat ligger ju så nära, att jag knappast behöfver erinra därom. Emigrationen och den därigenom vaknande känslan, att något måste göras för att kvarhålla folket i landet, i för-
ening med det vaknande intresset för småbruket och dess betydelse för vårt land och folk från såväl individuell som nationalekonomisk synpunkt dref fram egnahemslagen och beslutet vid 1904 års riksdag om en lånefond på 10 miljoner kr. Nu lägger man andra synpunkter på frågan om försäljning af statens jordar. Det är nu egnahemsrörelsen, som får tjäna såsom motiv för försäljningen af dessa statens jordar. Dess bättre ha de starka tendenser, som på många håll söka göra sig gällande, att kronan skall så snart som möjligt och i så stor utsträck-

ning som möjligt afhända sig sina jordbruksfastigheter, icke haft vidare resonans i Riksdagen. Och enligt min mening äro dessa försäljningar att beklaga, ty så länge som staten icke har i sin hand något effektivt medel, genom hvilken den kan trygga fortbeståndet af de småbruk, som bildas genom försäljning af statens jordar, så länge anser jag det synnerligen oklokt, att staten afhänder sig sina jordegendomar. Det enda försonande draget — om jag så får uttrycka mig — i denna politik är det, att dessa, som bilda småbruk genom inköp af statens jordar, dock faktiskt äro i den situation, att de icke ha någon annan utväg att skaffa sig behöfligt kapital än genom säkerhet i ägande fastighet.

Ang. upplåtande till försäljning af vissa kronoegendomar.

(Forts.)

För att nu emellertid öfvergå till den föreliggande motionen vill jag fråga: Hvad är det motionärerna föreslå? Jo, de föreslå, att alla statens jordar med undantag af sådana, som ha särskildt dyra åbyggnader eller af någon annan särskild orsak anses böra bibehållas i statens hand, må upplåtas till försäljning. Och de äro icke ens nöjda med, att sådana försäljningar må kunna ske vid arrendetidens slut; äfven under löpande arrendetid vilja de bereda möjlighet för försäljning. Hvad ha då motionärerna för motiv för dessa sina förslag om försäljning? Jo, af deras motivering att döma skulle hufvudsakliga skälet ligga däri, att staten har så liten behållning af sina domäner, sedan förvaltnings- och nybyggnadskostnaderna frändragits, och detta tyckes vara ett tillräckligt skäl för att kronan skulle göra sig af med sina jordbruksdomäner. Vidare anser motionären, att en själfägande sköter jorden bättre än arrendatorn. Men är detta verkligen några bärande skäl? Hvad nu det första skälet beträffar, att statens jordegendomar icke lämna tillräckligt stor behållning, så kan ju detta i i och för sig vara riktigt. Men jag undrar då, om icke motionären här skall ge mig rätt däri, att den hemmansägare, som resonerar på det sättet: »eftersom den egendom, jag brukar, icke ger en så stor afkastning, som önskligt vore, är det bäst, att jag säljer bort större eller mindre delar af densamma», han resonerar i alla fall mycket oklokt. Det ligger naturligtvis mycket närmare till hands, att om den egendom, jag brukar, icke ger den afkastning, som önskligt vore, jag undersöker, huruvida jag genom att lägga om driften eller vidtaga ändringar på något annat fördelaktigt sätt kan höja afkastningen af egendomen. Den sista utväg, han tillgriper, är väl i alla fall den, som motionären föreslår, att man skall sälja bort alltsammans.

Hvad nu det senare skälet beträffar är det enligt mitt förmenande lika klen, nämligen att den själfägande sköter jorden bättre än arrendatorn. Ett sådant resonemang får man tyvärr höra alltför ofta. På samma sätt resonerade man, när det var fråga om, att staten skulle afhända sig sina skogar, att naturligtvis sköter den enskilde skogarna mycket bättre än staten, och så var det tillräckligt skäl för att staten skulle afhända sig sina skogsegendomar. Men det är verkligen på tiden, att vi resa oss emot en sådan åskådning. Jag påstår, att där detta är fallet, att arrendatorn sköter jorden sämre än den själfägande, beror detta helt och hållet och alldeles uteslutande på, att arrendatorn icke har tillräckligt tryggade former för sin jordbesittning.

*Ang. upp-
låtande till
försäljning af
vissa krono-
egendomar.
(Forts.)*

Nu säljer kronan de egendomar, som icke lämna öfver 600 kronor i arrendeafgift. Men man skall icke tro, att dessa arrendatorer i allmänhet äro så särdeles förtjusta öfver den utsikt de ha att få köpa egendomarna. Jag känner till åtskilliga fall — och jag har hört det samma från många håll — att dessa arrendatorer just därigenom, att dessa egendomar skola säljas, ha kommit i en synnerligen prekär ställning, därför att de icke ha vågat ta öfver sig den skuldbörda, som ett köp af en fastighet naturligtvis måste föra med sig.

Hvad som emellertid för mig är det mest vägande skälet mot en försäljning af statens jordar, det skälet ligger egentligen på ett annat plan. Det klagas nu i våra dagar ganska mycket öfver, att jorden vid egnahemsbildandet har blifvit ett spekulationsobjekt. Man spekulerar i egnahemsrörelsen, och det föreligger i denna kammare motioner, i hvilka man gör några små trefvande försök att råda bot på detta onda. Men kan det då vara klokt — jag hemställer till herrarna — att då situationen är sådan, att det spekuleras ohyggligt i jordegendomar, också staten skulle kasta in sina jordar i dennaspekulationshvirfvel? I motionen föreslår man åtgärder i den riktningen. En annan motionär föreslår, att statens jordar skola styckas och försäljas till småbruk. Ja, man går till och med så långt, att man föreslår, att sådana jordar, om hvilka det ännu icke ens är utredt, hvem som egentligen är ägare, skola styckas och försäljas — jag menar de s. k. ecklesiastika boställena. Staten stöder nu egnahemsrörelsen till ett belopp af flera miljoner kronor. Men det centrala i egnahemsfrågan: hur skola vi kunna skaffa jord till sådana priser och på sådana villkor, att det svarar mot afkastningen? Ja, den frågan lämnar man nästan alldeles obeaktad. Och det är dock, enligt mitt förmenande, det centrala, då det är frågan om att bilda egna hem. Jordpriserna ha också på många håll jagats upp till en onaturlig höjd och vi ha fått småbruk, om hvilka vi med skäl kunna säga, att de äro för små och för dyra att lefva på, men för stora att hungra ihjäl på. Vi skulle gagna vår egnahemsrörelse mycket mera, om staten i stället för att som nu säga: här finns pengar, nu får ni skaffa jord på hvad sätt ni vill och han i stället sade: här finns jord att bruka mot en billig afgift, försök att skaffa kapital.

Men det är en annan synpunkt, som vi också få lägga på denna fråga. Motionären föreslår, att vi skola fortsätta med vår nuvarande jordpolitik och sälja bort statens jordar, och han vill ha ytterligare fart i dessa kronans jordförsäljningar. Nu kan ju denna jordpolitik te sig förnuftig för dem, som spekulera i egnahemsrörelsen, och möjligen kan den te sig förnuftig och klok för den, som har ett större eller mindre kapital att förfoga öfver. Men det finns dock tyvärr så många i samhället, för hvilka denna jordpolitik måste te sig i ett annat ljus. Vi ha fattiga och hjälplösa, som stå där med två starka armar, men med tomma händer, och som aldrig skola nå det drömda idealet om ett eget hem, ty de kunna icke köpa jord. Vi ha våra landtarbetare och därmed jämställda, som få lägga ned ett helt lifs arbete i den jord, om hvilken de måste få en känsla utaf att de icke ha någon del i. Vilja vi hjälpa dessa — och i dessa

landtarbetare ha vi enligt mitt förmenande, så långt min kännedom sträcker sig, vårt allra bästa småbrukaremateriel — få vi lägga om vår jordpolitik.

Nu säger man visserligen — det yttrades häromdagen inne i Första kammaren — att dessa fattiga icke ha någon längtan efter jord, efter egna hem, de ha ingen annan önskan än att sälja sin arbetskraft. Men jag hoppas, att denna kammare har bättre kännedom om dessa folklagers önsknings och behof. Och det har Riksdagens Andra kammare också nyligen visat genom att skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning om nya former för upplåtelse af statens jordar, som ju gifvetvis måste öppna möjlighet för dessa fattiga att få en smula del i fosterjorden.

Nu har utskottet afstyrkt motionen i hvad den afser rätt för Kungl. Maj:t att sälja äfven sådana egendomar, som ge mera än 600 kronor i arrendeafgift. Men utskottet har tillstyrkt motionärens framställning om rätt för arrendator att under löpande arrendetid kunna förvärfva fastigheten med äganderätt. Af de skäl, jag anför, yrkar jag emellertid, herr talman, afslag på utskottets hemställan i denna del.

Ehuru jag icke finner mig — det skall jag erkänna — särdeles tilltalad af att polemisera mot det utskott, som jag i egenskap af suppleant har äran tillhöra, måste jag dock säga, att jag finner de skäl, som utskottet anför för en tillstyrkan till motionen, i hvad den afser rätt för arrendatorn att under löpande arrendetid inlösa fastigheten, synnerligen kläna. Utskottet försöker på sidan 5 att jämställa motionärens förslag med Riksdagens skrivelse 1909, att Kungl. Maj:t måtte taga under öfvervägande, huruvida icke till främmandet af egna hemsrörelsen de hinder, som för närvarande möta mot att under löpande arrendetid från kronans egendomar afsöndra lägenheter, skulle kunna undanröjas. Men detta har väl ändå — det få vi medge — i mycket ringa mån någon likhet med motionärens förslag. Jag tycker mig i stället finna, att motionären närmast syftar åt att genom försäljning kunna bereda arrendatorn en fördel, och jag undrar i verkligheten om icke utskottet också haft en känsla däraf. Det säger nämligen på sidan 5: »Och att arrendatorn icke sällan kan äga ett starkt intresse af att snarast möjligt förvärfva äganderätten till en af honom arrenderad kronoegendom eller viss del däraf, torde få anses själfallet». Ja, däri kan man naturligtvis få ge utskottet rätt, att sådana händelser kunna inträffa, att en arrendator får ett alldeles särskildt intresse af att köpa den egendom, han har på arrende, det anser jag ganska sannolikt och odisputabelt. Det kan anläggas en järnväg i närheten, det kan uppstå en industriell anläggning, det kan finnas en värdefull bergart eller ett råmaterial för något slags tillverkning, som naturligtvis gör, att arrendatorn får ett speciellt intresse för att förvärfva egendomen med äganderätt. Men huruvida detta arrendatorns intresse sammanfaller med statens, ja, det blir en helt annan fråga.

Längre fram i utskottsberäkandet förekomma några ord, som jag icke heller kan lämna alldeles oanmärkta. Det är på sidan 6, där utskottet talar om möjligheten af att det på egendomen kan finnas

Ang. upplåtande till försäljning af vissa kronoegendomar.

(Forts.)

Ang. upp-
låtande till
försäljning af
vissa krono-
egendomar.

(Forts.)

torpare. Förmodligen för att så att säga sockra på den här anrättningen och göra den mera aptitlig säger utskottet på sidan 6: att »en reform i den af motionärerna, förordade riktningen i vissa fall skulle bereda fördelar jämväl åt ytterligare en kategori af rättsintressenter, nämligen den å kronoegendomarna bosatta torpareklassen. Jämväl dessa torpare skulle nämligen genom en ändring af bestämmelserna rörande försäljning af kronoegendomar i förevarande afseende understundom erhålla möjlighet att tidigare än eljest förvärfva äganderätten till de af dem brukade torpen».

Men sedan utskottet sagt dessa vänliga ord, tycks man nästan genast ha ångrat sig, ty så skyndar man att tillägga, att man naturligtvis icke vill, att torparna skola ha samma rätt som arrendatorn att under löpande arrendetid förvärfva äganderätt till torpen. Det skulle endast vara i det fall, att arrendatorn därtill ger sitt nådiga bifall. Ett sådant betraktelsesätt kanske icke är så synnerligen ovanligt, men jag tycker dock, att utskottet knappast borde ha gett ett så officiellt uttryck åt en sådan tankegång, som att arrendatorn, som ju dock faktiskt är den starkare parten, skulle kunna få göra framställning till Kungl. Maj:t om att köpa egendomen, men torparen, som är den svagare parten, icke skulle kunna göra det, utan han skall vara i beroende af såväl arrendatorn som kronan för att förvärfva torpet med den äganderätt, som utskottet här talar om.

Hur utskottet vidare tänkt sig, att torparens sak skulle kunna ordnas, ifall han nu icke ville eller kunde köpa torpet, därom nämner utskottet ingenting. Antagligen fick han väl följa med på köpet som ett slags lösegendom.

Då jag sålunda, herr talman, anser, att kronan icke utom i särdeles trängande fall bör fränhända sig sina jordbruksdomäner, utan att de, som finnas kvar, företrädesvis böra upplåtas åt de fattige i samhället, som icke kunna köpa jord, men som ha rätt till den jord, där de födts, fostrats och lägga ned sin kraft, så yrkar jag afslag såväl på motionärernas förslag som utskottets hemställan, i hvad det afser möjlighet för arrendator att under löpande arrendetid förvärfva egendomen med äganderätt.

I detta anförande instämde herrar *Lindhagen* och *Palmstierna*.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Jag ber först att få erinra, hvad också den siste talaren nämnde, att utskottet icke har kunnat förorda motionärens förslag därutinnan, att rätt till försäljning under arrendetiden skulle utsträckas äfven till sådana domäner, som gifve mer än 600 kronor i årligt arrende. Jag ber också att få tillägga, att jag mycket väl förstår den siste ärade talarens uppfattning, om jag också icke kan gilla densamma, men jag ber att få fästa herrarnas uppmärksamhet på, hvad som här i verkligheten föreligger. Här föreligger icke alls frågan om utsträckning utaf försäljningsförfarandet beträffande kronans jordbruksdomäner, utan det gäller endast och allenast, att man skulle på framställning af arrendatorn eller hans rättsinnehafvare redan under arrendetiden kunna få upplåta dessa domäner, nämligen sådana, som icke ge mer än 600 kronor i arrende. Det är

också endast i analogi med hvad Riksdagen år 1909 beslutade beträffande lägenheter. — Jag ber att få betona skillnaden här emellan lägenheter och hela domäner. — Då beslutade Riksdagen, att Kungl. Maj:t under arrendetiden skulle få försälja sådana lägenheter, men icke domäner, och detta beslut har sedan funnit sitt uttryck i kungliga kungörelsen af den 31 december 1909.

*Ang. upp-
låtande till
försäljning af
vissa krono-
egendomar.
(Forts.)*

Det förslag, som utskottet framlagt här, står också i fullkomlig analogi med hvad Riksdagen den 21 sistlidne februari beslutade beträffande ecklesiastika boställen, ett förslag, som antogs i Första kammaren utan votering och i denna kammare efter omröstning med 118 röster mot 67. Det är endast och allenast denna möjlighet att under arrendetiden få försälja, som det här är fråga om. Som författningen nu är skrifven, få egendomarna icke försäljas annat än vid arrendetidens slut. Detta har utskottet i likhet med motionärerna funnit vara något för hårdt. Jag ber att få förklara detta för den siste ärade talaren, som något ironiskt yttrade sig om den tanke, som utskottet skulle haft om torparna, då han trodde, att vi hade tänkt oss, att de skulle få gå med i köpet som någon slags lösegendom. Jag förvånade mig verkligen öfver att denne person med sina humana tänkesätt och med det goda samarbete, jag haft med honom inom utskottet, skulle komma med ett sådant ohemult uttalande här i debatten.

Förhållandet är nämligen tyvärr det, att torparna ännu icke äro rättsägare gentemot staten. De ha icke något kontrakt med staten och ha följaktligen ingen talan att föra. Men i och med detsamma, som arrendatorn eventuellt gör en sådan framställning till Kungl. Maj:t, kommer äfven torparens rätt att framträda, ty då åligger det uppskattningsmännen att se till, hvilka lägenheter, som kunna afskiljas från domänerna, och det är ju alldeles tydligt, att det då yppar sig tillfälle för dessa torpare, som ha sina kontrakt med arrendatorn, att få förvärfva jorden åt sig med full äganderätt.

Nu förstår jag mycket väl, att den, som icke vill, att staten öfver hufvud taget skall frånhända sig någon egendom med äganderätt, icke heller är benägen för, att denna rätt skall kunna inträda under arrendetid. Den uppfattningen förstår jag mycket väl, men jag kan omöjligt ansluta mig till en sådan uppfattning. Hvad nu dessa torpare beträffar, har jag en gång förut under denna riksdag uttalat som min mening, att de egentligen borde få sina kontrakt direkt med staten eller med domänstyrelsen, och om de det hade eller om de det få, få de också initiativrätt att under arrendetiden framställa förslag om, att de skulle kunna få köpa sina torp och blifva själfständiga ägare, så att de icke skulle lyda under dessa arrendatorer. Jag anser sålunda, att hela förslaget går i den riktning, att alla, som verkligen ömma för torparne, också böra kunna ansluta sig till detta förslag, nämligen alla, som icke ogilla idén om, att de skola få förvärfva jord med full äganderätt.

Vi ha icke heller kunnat godkänna motionärernas framställning därutinnan, att arrendators barn skulle få denna initiativrätt. Vi ansågo det nämligen icke rättvist, att andra än de, som ha kontrakt med staten, med domänstyrelsen, skulle kunna få föra talan, utan utskottet har begränsat dessa till arrendatorn eller hans rättsinnehaf-

Ang. upp-
låtande till
försäljning af
vissa krono-
egendomar.
(Forts.)

varc. Jag tror sålunda för min del, att om vi vilja befrämja egna-
hemsrörelsen — och det är ju därpå denna sak helt och hållet är
anlagd — och befrämja den på det sätt, som jag tror vara det lyck-
ligaste, finnes goda skäl för att ansluta sig till utskottets förevarande
förslag, hvartill jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Kronlund: Herr talman, mina herrar! Jag kan tyvärr
icke dela den jordteori, som min ärade utskottskamrat, herr Nilsson,
för en liten stund sedan redogjorde för, och som äfven afgjorde hans
ställning till frågan. Men jag kommer i alla fall, ehuru på andra
vägar, till samma slut som han, nämligen om yrkande på afslag å
såväl utskottets hemställan som å motionen, och jag skulle be att
med några korta ord få redogöra för mina skäl härför.

Utskottets ärade ordförande påpekade nyss, att Riksdagen redan
1909 skref och begärde, att bestämmelserna i fråga om statens jord-
bruksdomäner skulle ändras därhän, att man skulle kunna under på-
gående arrendetid försälja lägenheter. Huruvida man nu skall ta
ett steg ännu längre och åstadkomma sådana bestämmelser, som möj-
liggöra, att de utarrenderade kronoegendomarna, antingen i sin helhet
eller uppdelade i större eller mindre delar, kunna under pågående
arrendetid försäljas, ja, det får naturligtvis bli beroende på om ett
statsintresse, ett samhällsintresse verkligen påkallar en dylik föränd-
ring. Jag vill då säga, att min uppfattning är, att ett sådant sam-
hällsintresse finnes. Men det är icke härutinnan jag anmärker mot
utskottet, det är mot att utskottet icke har anlagt denna synpunkt på
hela frågan. Det har låtit sitt afgörande bestämmas af, huruvida
arrendatorn påkallar denna försäljning eller ej, utaf arrendatorns en-
skilda intressen endast och allenast. Hvad är nu arrendatorns intresse
i fråga om dessa egendoms försäljning? Ja, orsaken till, att han be-
går en försäljning utaf en kronoegendom under pågående arrendetid
kan naturligtvis icke vara den, att han anser, att staten får för litet
arrende eller att staten blir för mycket betungad af nybyggnadsskyl-
dighet, något som möjligen skulle kunna göra, att staten vore med på
en dylik försäljning, utan det är naturligtvis endast och allenast hans
egen fördel, som blir afgörande för, huruvida han begär denna för-
säljning eller ej. Han kan anse, att arrendet är tryckande, han kan
anse, att han bättre sköter jorden, om han är ägare af den, och han
kan vara en framsynt man, som kan inse, att på denna plats kommer
inom en kortare tid att bli en starkare efterfrågan på jord till följd
af en järnvägsanläggning, fabriksanläggning eller till följd af kom-
munala behof eller dylikt, och därför är det bäst tycker han, att
medan tid är, försöka få denna egendom under äganderätt. Ja, nu
invänder man naturligtvis det, att då staten pröfvar en sådan fram-
ställning, får staten äfven fästa afseende vid, huruvida denna försälj-
ning är till förmån för staten eller icke. Men, mina herrar, hvem är
det, som i själfva verket afgör denna fråga? Jo, det är vår domän-
förvaltning, och den erfarenhet man fått om domänförvaltningens sätt
att tillvarataga statens intressen härvidlag är, enligt mitt förmenande,
icke alltför uppmuntrande. Om man verkligen anser, att statens in-
tressen böra vara afgörande för frågan, huruvida en tidigare försälj-

ning utaf en kronoegendom bör äga rum eller ej, då bör man enligt mitt förmenande icke låta frågan afgöras endast och allenast af arrendatorns eget initiativ eller när arrendatorn anser det lämpligast att begära försäljning, utan man måste fästa afseende vid de många, många fall, då långt viktigare intressen än arrendatorns kunna påkalla denna försäljning. Jag vill som exempel nämna ett fall, då inom en ort en starkare efterfrågan på jord förekommer, och då sålunda en försäljning kan vara påkallad utaf samhällets intresse, då man vill tillgodose ett kommunalt eller allmänt behof af jord och slutligen då man möjligen vill frigöra torpare från deras dagsverksskyldighet och göra dem till själfägande. Alla dessa synpunkter synas mig ha bort tagas i beaktande utaf utskottet, så att man icke låtit endast arrendatorns intressen bli afgörande.

Nu framhåller ju utskottet, att äfven torparna genom det förslag, som utskottet har gjort, kunna få friköpa sin egendom. Ja, men mina herrar, då måste man påpeka, att denna förmån för torparna är beroende på arrendatorns godtycke, endast och allenast på arrendatorns medgifvande, och arrendatorn är i de flesta fall icke den lämpligaste bevakaren af torparnes intressen. Många gånger kan torparnes rätt och bästa kanhända äfventyras genom en af arrendatorn begärd oförutsedd försäljning, då torparna i annat fall hade kunnat samla ett litet kapital för att vid den utaf dem förutsedda tiden kunna inköpa sina torp. Slutligen kan genom detta tillvägagångssätt torparnas rätt rent af äfventyras, då de kunna gå miste om sin optionsrätt, om arrendatorn får till stånd en försäljning, innan torparna suttit där i fem år.

Jag ställer mig sålunda ingalunda afvisande till tanken, att man skulle kunna möjliggöra en egendoms försäljning under arrendetid, men jag anser, att då staten lagstiftar i en sådan fråga, bör staten lagstifta icke allenast för en kategori utaf intresserade, och, som i detta fall, till på köpet de bäst situerade, och lämna de andra, sämre situerade, i andra hand eller till och med lämna dem utanför helt och hållet, t. ex. i sådana fall, då en styckning af egendomen till småbruk skulle vara önskvärd, ifall ett starkare behof häraf gjorde sig gällande.

Jag har som sagdt ställt mig på afslag, hufvudsakligen därför att jag anser, att denna motion och detta utskottsutlåtande icke tillgodoser den rättvisa och den jämnvikt, som hvarje lagstiftning på detta område bör äga, då den nämligen bör tillgodose allas intressen och tillvarataga allas bästa.

Det är på dessa grunder, herr talman, som jag ber att få yrka afslag å utskottets förslag.

Herr Ekerot: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som här behandlas, har ju blifvit föremål för rätt mycken uppmärksamhet, och jag begärde ordet med anledning af hvad den föregående talaren yttrade. Han framhöll det oriktiga uti, att arrendatorn skulle ha något ord med i laget, när det gällde, om en statens egendom skulle försäljas eller icke. Men saken ligger ju egentligen mycket enkel. Arrendatorn har ju kontrakt på egendomen för vissa år. Om staten under

Ang. upplåtande till försäljning af vissa kronoegendomar.

(Forts.)

*Ang. upp-
låtande till
försäljning af
vissa krono-
egendomar.
(Forts.)*

dessas år skulle vilja sälja egendomen, bör naturligtvis initiativet komma från arrendatorn, ty det är alldeles otänkbart, att staten skulle vilja våldföra sig på honom, något som staten emellertid skulle göra genom ett beslut, att egendomen skulle utan hans medgifvande försälas under den tid kontraktet gäller.

På grund af bestämmelser, som jag för min del är missbelåten med, men som äro faktiska förhållanden, och som vi sålunda ha att räkna med, har torpare tyvärr icke rätt att med förbigående af hufvudarrendatorn få köpa torpjorden. Den senare arrenderar i vanliga fall såväl den jord han brukar som den, som torparen innehar. Detta ingår i hans kontrakt, och under sådana förhållanden *måste* torparen gå fram med sin begäran via arrendatorn. Detta är en sak att beklaga från min ståndpunkt sedt, men är dock den enda möjliga vägen för närvarande, tills torparne hinna få direkta kontrakt.

Nu klandrar häradschefen Kronlund utskottet, därför att det velat taga det steg, som för närvarande anses vara det enda möjliga, därest man öfver hufvud vill vara med om saken. Jag är ingalunda belåten med utskottets förslag, sådant det här föreligger. Jag har önskat gå i samma riktning motionären föreslagit, därför att jag anser, att det i många fall kan vara till fördel för staten att afyttra sin jord för främjande af egnahemsrörelsen. Jag hyser nämligen icke den där allena saliggörande tron, att staten som jordägare är något så alldeles lyckligt. Jag anser fastmer, att det vore lyckligare, om den enskilde hade möjlighet att med äganderätt förvärfva den jord, som han odlar och driver. Hvad utskottet föreslår är sålunda ett minimum, och jag hoppas, att detta »minimum» skall komma att utsträckas ännu längre framdeles.

Det kan ifrågasättas om det är en klok finanspolitik, att staten skall hålla på sin åkerjord. Jag vet icke, hvad staten erhåller i ränta på sin jord, men det torde i alla fall icke vara så mycket. Jag hoppas på en blifvande utredning härutinnan, på samma gång som jag är säker om, att denna utredning skall föra med sig många öfverraskningar. Jag antager att, därest vi taga byggnadsskyldigheten med i beräkningen, så kanske staten icke erhåller 2—3 procent i afkastning för den åkerjord den äger. Under tiden upplåna vi i utlandet penningar, som vi få betala vida högre ränta för, och dessa penningar använda vi för att främja egnahemsrörelsen. Jag klandrar icke detta. Det är ju en nödfallsutväg, men jag anser, att staten bör med den möjlighet staten har genom att till egnahem afyttra den jord, som ej lämnar fullgod ränta, komplettera egnahemslånerörelsen och på samma gång öka statens inkomster.

Det talas om att staten icke bör afyttra sin jord. Ja, hvad vilja då de ärade herrarna annat, än att staten skall i spekulationssyfte hålla på sin jord och vänta, tills den får bättre betaldt — det är väl strängt taget icke något annat — om man bortser från den åsikten, den socialdemokratiska, att staten bör äga all jord. Deras uppträdande är förklarligt. Men alla öfriga, som icke hylla den sistnämnda åsikten kunna utan att behöfva göra sig ringaste samvetsförebåelser gå med på hvad utskottet i denna del föreslår och hvad utskottets ordförande så kraftigt motiverat. Jag anser fortfarande, att vi icke gått långt nog,

utan böra komma ännu ett steg framdeles, men det torde knappast vara möjligt att nu komma längre, utan får detta bli en framtida uppgift. Under sådana förhållanden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Ang. upp-
låtnade till
försäljning af
rissa krono-
egendomar.*

(Forts.)

Herr Kronlund: Jag skall be att med några ord få bemöta den siste ärade talaren. Han gjorde gällande, att man ej kunde under pågående arrendetid utan arrendators samtycke försälja jorden. Ja, under nuvarande förhållanden kan man det ej, men det vore ju meningen att försöka åstadkomma sådana bestämmelser, som möjliggjorde, att man under pågående arrendetid just kunde göra detta. Hvad innebär 1909 års riksdagsskrivelse? Jo, den innebär det, att man under pågående arrendetid äfven mot arrendatorns samtycke skall kunna försälja lägenheter. Den motion, hvarpå denna skrivelse grundade sig, framhöll just, att det är ju alldeles gifvet, att, om man skall ifrågasätta något sådant, så måste man tänka på att hålla arrendatorn skadeslös med minskadt arrende eller med skadestånd. Ja, det är alldeles gifvet, att, om man utvidgar denna rätt, som ifrågasattes i 1909 års skrivelse, till att gälla hela egendomen, kommer man naturligtvis till samma resultat, att, om det öfver hufvud taget skall kunna göras under pågående arrendetid, måste naturligtvis arrendatorn ha skadestånd. Och då får staten vid hvarje framställning, som göres, öfverväga: Är fördelen utaf kronoegendomens försäljning i ett visst fall under arrendetiden så stor, att den uppväger det skadestånd, som man måste gifva arrendatorn? Det är naturligtvis den pröfningen, som staten i hvarje fall får låta äga rum. Och således är det icke värdt att komma och peka på att torparen icke är sakägare, icke har någon arrenderätt eller dylikt. Skulle man utvidga dessa 1909 års ifrågasatta bestämmelser, så måste man naturligtvis utgå därifrån, att så snart samhällsintressen af hvad slag som helst påkallade en sådan försäljning, skulle den naturligtvis äga rum äfven mot arrendatorns samtycke, men med skadestånd åt honom. Och det finge naturligtvis, såsom det var för ett 10-tal år sedan, sättas i hans kontrakt, att arrendatorn vore skyldig att äfven under pågående arrendetid afträda egendomen mot visst skadestånd. Dessa bestämmelser funnos förut, men togos bort i och med den nya jordabalken och den nya arrendelagen, som omöjliggjorde dessa bestämmelser. Ja, skall man återinföra dessa bestämmelser, måste naturligtvis en ändring ske såväl i fråga om utarrenderade statsegendomar som äfven i fråga om arrendelagen.

Herr Linders: Herr talman, mina herrar! Herr Nilsson i Tånga har redan i sitt anförande framfört de principiella betänkligheter, som vi reseranter, åtminstone två af oss, ha haft mot att bifalla den ifrågavarande motionen eller den del däraf, som utskottet har tillstyrkt, och jag skulle ha kunnat inskränka mig till att instämma med honom, men på grund af den uppkomna debatten vill jag dock be att få understryka särskildt ett par punkter, som jag anser synnerligen viktiga vid bedömandet af denna fråga.

Utskottets ordförande framhåller framför allt, att någon uppgörelse

*Ang. upp-
låtande till
försäljning af
vissa krono-
egendomar.*

(Forts.)

icke skulle kunna äga rum med nu rådande bestämmelser. Jag vågar dock ställa mig tviflande till att så icke skulle kunna ske, därest jordägaren och arrendatorn i andra fall enas därom, att försäljning må ske under arrendetiden. Och jag tror verkligen, att icke något hinder ligger emellan, därest Riksdagen höres om saken och därest Riksdagen bifaller ett förslag om att upplåtelse må ske äfven efter nu gällande bestämmelser. Men skulle ifrågavarande motion bifallas, eller låt vara endast utskottets förslag gå igenom, då kommer säkerligen jordfrågan, i hvad den rör denna jordbruksjord, som äges af staten, i ett väsentligt annat läge än nu. Statsintresset kommer då icke att bevaras på samma sätt som nu. Då vi framhålla, att den ständiga, tryggade besittningsrätten utgör en god form för upplåtelse af statens jord, framhålla vi alltid på samma gång, att ett af de väsentligaste skälen härför är, att därigenom tryggas denna jord åt den jordbrukande befolkningen på ett mera effektivt sätt än i någon annan upplåtelseform. Skulle man gå den väg, som utskottet nu pekar på, så fruktar jag, att det komme att ställa sig helt annorlunda vid försäljning af statens jord af ifrågavarande art än f. n. Då staten åtminstone i de flesta fall upplåter eller försäljer sådan jord, som det här är fråga om, åt enskilda, sker det i det ändamålet, att jorden skall upplåtas i jordbrukssyfte, och i enlighet därmed sker också uppskattningen. Uppskattningen sker nämligen med hänsyn till det värde, som jorden har för jordbruksändamål. Herr Nilsson i Tånga har redan i sitt anförande framhållit, att det blir väsentligen annorlunda, om man åstadkommer den lättnad i försäljningsförhållandena, som här ifrågasättes. Då kommer fördelen uteslutande att ligga på arrendatorns sida. Det är hans spekulationssyfte, som blir förhärskande. När en järnväg drages fram i orten, när en industriell anläggning i närheten skall komma till stånd eller när helst anledning gifves för honom att spekulera i jorden, och när han har tillfälle att göra en god affär, då passar han på att gå in med en anhållan om att få köpa jorden. Men tro herrarna verkligen, att i fall så skulle ske, jorden uppskattas för annat ändamål och värdesättes för annat ändamål än jordbrukssyfte? Det kan icke vara riktigt, när saken kommer i sådant läge.

Här har talats om torparna på kronoegendomar. Ja, mig förefaller det aldeles klart, att de komma i ganska dålig ställning, åtminstone är det fara värdt, att de skulle komma i mycket sämre ställning, än de komma vid arrendetidens utgång. Ty det är för det första icke alls gifvet, att torparna då, oakadt de bli erbjudna att få köpa torpen, själfva äro i det ekonomiska läge, att det för dem är den fördelaktigaste tiden att köpa torpen. Arrendatorn däremot kan välja den för honom lämpligaste tidpunkten. För torparna blir det så mycket svårare, som det i de flesta fall torde komma ganska plötsligt på, att jorden skall värderas och säljas.

Det är i hufvudsak de rent praktiska skälen, som förmått mig att reservera mig mot jordbruksutskottets förslag i detta betänkande, och jag skall för min del be att få förena mig i det yrkande, som framstälts om afslag på motionen och utskottets hemställan.

Herr Hamilton: Herr talman! Det förefaller mig, som om de ärade talare, hvilka riktade sig mot utskottets förslag, polemiserade icke mot utskottet utan mot motionen, och jag medger villigt, att om man följer denna, vore det att följa en oriktig jordpolitik, ty den innebär, att arrendatorn af en kronans egendom skulle få köpa densamma i dess helhet och således äfven torpen. Utskottet har emellertid lagt frågan på andra linjer. Enligt dess förslag skulle en arrendator, som så önskade under arrendetiden delvis få köpa sin egendom, men egendomen i öfrigt skulle styckas och torparne få lof att bli ägare af sina torp, och dessutom skulle värderingsmännen enligt 1909 års förordning se till, hvilka delar af egendomen skulle afskiljas till egna hem. Det är den linje, som man hittills följt, och som torde vara den riktigaste.

*Ang. upp-
låtande till
försäljning af
vissa krono-
egendomar.
(Forts.)*

En föregående ärad talare, som hade ordet i denna fråga, uttalade några åsikter i jordfrågan, som jag icke kan lämna obesvarade. Han framhöll, att staten icke borde afhända sig sin jord. Det är i viss mån riktigt, det anser äfven jag. Han framdrog till jämförelse statens försäljning af kronoskogarna för några årtionden sedan, men jag vill därvid fästa uppmärksamheten på att köpeskillingen för den åkerjord, som nu säljes, användes för inköp af skogar, och det torde vara mycket lämpligare för staten att äga de stora skogarna, som den kan förvalta och som för enskilda äro svåra att sköta, men att låta dessa senare äga åkerjorden, hvilken i så fall blir vida mera vinstgifvande än om staten som jordägare innehar densamma.

Han sade vidare, att man borde upplåta statens jord åt de fattiga. Det är också min uppfattning. Han ansåg emellertid, att de mindre bemedlade allenast borde bli arrendatorer af statens jord. Men med de nya bestämmelser, som blifvit införda rörande försäljning af statens jord till mindre bemedlade, och genom tillhandahållande åt dem af egnahemslån kan nära nog hvar och en, som har tillräckligt med medel för att köpa inventarier och bli arrendator, också blifva ägare af jorden, och jag tror icke, att vi böra förmena dessa mindre bemedlade den glädje af den oberoende ställning, som allenast äganderätten kan skänka dem. Jag finner därför, att ett bifall till utskottets förslag icke är annat än att följa de riktlinjer med afseende på vår jordpolitik, som Andra kammaren hittills följt, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Linders: Jag ber att få säga några ord med anledning af att den föregående ärade talaren ville göra gällande, att den linje, som utskottet följt, icke var motionärernas. Ja, det är riktigt så till vida, att utskottet icke följt motionärernas linje i dess helhet, men en del däraf har utskottet gjort till sin. Och en annan sak. Det är så ofta man hör det talet, och viingo också höra det af den föregående ärade talaren, att låt oss sälja kronans jord och låt oss köpa skog i stället: jorden skall man låta vara i folkets ägo, men skogen tillhör det staten att vårda. Jag tror emellertid icke, att frågan ligger precis på det viset, utan för folket står det nog främst, att jorden bevaras åt folket, och att det hör till en af folkets dyrbaraste rättigheter att besitta och

*Ang. upp-
låtande till
försäljning af
vissa krono-
egendomar.
(Forts.)*

bruka jorden, och att i den mån staten underlåter att bevara jorden åt folket, i den mån fyller icke staten sin plikt gent emot folket. Jag tillåter mig ännu en gång varna Andra kammaren för att beträda de vägar, som det här är fråga om att man skall slå in på, så att det blir ännu lättare för spekulanter att komma åt och jobba i statens jord. Jag vidhåller därför mitt yrkande.

Herr Hamilton: Jag vet icke riktigt, hvad den senaste ärade talaren menade, ty när man säljer jorden till småfolket direkt, kan den icke gärna komma i spekulanters händer och ge anledning till jobberi. När jorden blir styckad till småbruk, kommer den åtminstone i södra Sverige vid återförsäljning att betinga ett sådant pris, att den icke sammanslås till större jordbruk.

Det är egendomligt att höra den senaste ärade talaren säga, att folket önskar, att staten skall äga jorden, för att folket skall få besitta den. Åtminstone är det min erfarenhet, att hvarje arrendator af ett småbruk har blott en önskan: ack, om jag kunde bli ägare af den jord jag brukar! Jag minns från mina vandringar i Norrlands obygder, då jag kom till jordtorp, som jag trodde, att knappast någon ville äga, att det var torpare, som frågade mig, om jag icke på något sätt kunde ställa om, att de blefve ägare till denna jord. Liknande erfarenheter har jag från Skåne, och jag tror, att man öfverallt åtminstone i de flesta fall föredrar äganderätten framför besittningsrätten: man vill ha den oberoende ställning, som allenast äganderätten kan skänka, och vill icke vara beroende af en jägmästare eller en domänintendent, som då och då kommer och visiterar, utan man vill vara herre på egen täppa.

Herr Linders: Jag skall be att få säga ännu ett par ord i denna fråga. Jag vill icke strida med den senaste ärade talaren om hvilket, som är det värdefullaste, äganderätten eller besittningsrätten, men då jag här fört fram de åsikter, som jag gjort mig till målsman för, är det därför, att det finnes en stor del af Sveriges folk, som icke besitter någonting alls, och som ingenting högre önskar än att en dag få sig en jordbit, få en bit svensk jord att rota i — för dessa omedlade och obesuttna är det vi vilja föra in jordpolitiken på nya linjer, och man mättar dem sannerligen icke med än så vackert tal om äganderätten.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman, mina herrar! Det är ju här icke fråga om att införa något nytt sätt att upplåta jord. Den frågan föreligger icke, utan det är blott fråga om, huruvida det sätt, som motionärerna förordat, skall få tillämpas äfven under arrendetiden. Jag ber att få betona detta, och vi böra icke nu tvista om äganderätt eller besittningsrätt, utan det är här i all enkelhet fråga om, huruvida Kungl. Maj:t skall äga rätt att under arrendetiden upplåta ifrågavarande domäner till försäljning utan att i hvarje särskildt fall gå in till Riksdagen.

Det skulle vara ytterst egendomligt, om Andra kammaren afslog utskottets hemställan, som endast är en konsekvens af hvad Andra

kammaren och Riksdagen i sin helhet beslöt år 1909 beträffande *lägenheter* och, såsom jag nyss förut erinrade, af hvad Riksdagen den 21 februari i år beslöt beträffande ecklesiastika boställen. Det synes mig vara blott ett fullföljande af de vägar Riksdagen förut slagit in på och jag kan sålunda icke finna, att de skäl, som anförts emot utskottets förslag, äro bärande, hvarför jag fortfarande anhåller att få yrka bifall till detsamma.

*Ang. upp-
låtande till
försäljning af
vissa krono-
egendomar.
(Forts.)*

Efter härmed slutad öfverläggning gaf herr talmannen beträffande *punkten I* propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen i denna del; och blef utskottets hemställan därvid af kammaren bifallen.

Vidare framställde herr talmannen beträffande *punkten II* propositioner å dels bifall till utskottets hemställan, dels ock afslag å såväl berörda hemställan som motionärernas framställning i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hafva flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition af följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten II af utskottets förevarande utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets berörda hemställan som motionärernas framställning i ämnet.

Omröstningen utföll med 68 ja mot 61 nej, hvadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Herr *Ekerot* aflämnade två motioner i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ordnande af den högre skogsundervisningen m. m.

Dessa motioner, som erhöillo ordningsnumren 275 och 276, bordlades på begäran.

§ 7.

Anmälades och godkändes följande förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från lagutskottet:

nr 44, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t

angående utredning och förslag i fråga om rätt för skogsägare till väg öfver annans mark för skogsprodukters framforslande; och

från konstitutionsutskottet:

nr 45, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 41 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning af väckt motion om ändring af § 18 i lagen om val till Riksdagen; och

nr 9, i anledning af väckt motion om ändring af § 2 i förordningen om landsting;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 25, i anledning af väckta motioner om utbetalning af skadestånd för förluster genom en i juli 1904 utbruten skogsbrand å Aper-tins och Ilbergsbyns hemmans marker;

nr 26, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgad befogenhet för vattenfallsstyrelsen att ändra af styrelsen afslutade kontrakt, m. m.;

nr 27, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för vattenfallsstyrelsen att från Trollhätte fastighetsförvaltnings rörelsekapital utlämna byggnadslån för uppförande af egnahemsbyggnader å statens egendomar vid Trollhättan;

nr 28, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande af anslag till uppförande af vissa tillbyggnader vid sanatoriet vid Apelviken för skrofulösa barn;

nr 29, i anledning af väckt motion om rätt för riksförsäkringsanstalten att utbetala preskriberad lifränta till arbetaren Sven Andersson från Holje; och

nr 30, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens åttonde hufvudtitel;

bevillningsutskottets betänkande, nr 21, i anledning af väckt motion om nedsättning af afgifterna för inrikes postanvisningar;

lagutskottets utlåtande, nr 32, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar af sjölagen samt till lag om ändrad lydelse af 1 § i lagen den 12 juni 1891, innefattande vissa bestämmelser om sjöfynd; samt

jordbruksutskottets memorial:

nr 37, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående väckt motion om rätt för hvarje svensk medborgare att i viss utsträckning afgiftsfritt idka strömmingsfiske medelst skötar inom Stockholms län; och

nr 38, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vissa önskemål i fråga om upplåtelse af kronodomäner till småbruk.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Olofsson</i>	i Digernäs under 14 dagar fr. o. m. den 28 mars,			
» <i>Sandstedt</i>	» 2 » » » 28 » och			
» <i>Wedin</i>	» 14 » » » 28 » .			

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 9,45 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Torsdagen den 28 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 22 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogos hvar för sig och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner:

angående anslag för vissa anordningar vid Trollhätte kraftstation till förekommande af driftstörningar;

angående medgifvande för provinsialläkaren Herman Anton Melén att komma i åtnjutande af de från och med år 1912 fastställda aflöningsförmåner för provinsialläkare; och

angående inköp af beskickningshus i Berlin.

§ 3.

Herr *Ekerots* på kammarens bord liggande motioner, nr 275 och 276, som nu föredrogos, öfverlämnades till jordbruksutskottet.

Andra kammarens protokoll 1912. Nr 25.

§ 4.

Vidare föredrogos, men blefvo ånyo bordlagda konstitutionsutskottets utlåtanden nr 8 och 9 samt statsutskottets utlåtanden nr 25—29.

§ 5.

Efter härpå skedd föredragning af statsutskottets memorial, nr 30, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens åttonde hufvudtitel, blefvo de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna af kammaren godkända.

§ 6.

Föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkande nr 21 och lagutskottets utlåtande nr 32.

§ 7.

Jordbruksutskottets härefter föredragna memorial:

nr 37, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående väckt motion om rätt för hvarje svensk medborgare att i viss utsträckning afgiftsfritt idka strömmingsfiske medelst skötar inom Stockholms län; och

nr 38, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vissa önskemål i fråga om upplåtelse af kronodomäner till småbruk, lades till handlingarna.

§ 8.

Herr *Lindhagen* aflämnade en motion, nr 277, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ordnande af den högre skogsundersvisningen m. m.

Denna motion bordlades.

§ 9.

Föredrogs ett från Första kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 210, innefattande delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning af inom båda kamrarna väckta motioner om åvägbringande af utredning i fråga om effektiva åtgärder för underlättande af jordbruksupplåtelser för egna hem å kronomark i Norrland; och beslöt Andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt fjärde tillfälliga utskott.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 11,17 f. m.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 2 april.

Kl. 2,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 23, den 26 och den 27 nästlidna mars.

§ 2.

Aflämnades Kungl. Maj:ts nedannämnda propositioner, nämligen:

af herr statsrådet *Schotte*:

med förslag till lag om ändrad lydelse af 14 kap. 33, 34 och 46 §§ strafflagen;

med förslag till lag angående flottning af skogsalster i gränslöfverna Torneå och Muonio, samt lag angående ändrad lydelse af 14 § i förordningen om allmän flottled den 30 december 1880;

med förslag till lag om rätt till jakt;

med förslag till ändrad lydelse af §§ 9, 16, 19 och 21 riksdagsordningen;

angående öfverflyttande till landtförsvaret af vissa delar af kronodomänerna nr 2 Hene Prästegården och nr 4 Hene Bredegården i Norra Kyrketorps socken af Skaraborgs län m. m.;

angående utvändig reparation af stora sjukhusbyggnaden vid garnisonssjukhuset i Stockholm;

angående beredande af pension från allmänna indragningsstaten åt kökspigan vid garnisonssjukhuset i Stockholm Maria Johansson;

angående pension å allmänna indragningsstaten åt förre soldaten vid Jönköpings regemente Sven August Pohl;

angående pension å allmänna indragningsstaten åt nio vid Karl Gustafs stads gevärsfaktori anställda arbetare;

angående pension å allmänna indragningsstaten åt f. d. sergeanten af andra klassen vid Kalmar regemente Wilhelm Gottfrid Sterner;

angående extra anslag för utdelande af tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare;

angående anslag för uppförande af tre bostadshus för betjäning vid Vänersborgs hospital och asyl;

angående ändring i afföningsreglementet för tjänstemän vid telegrafverket samt fastställande af telegrafverkets stat för driftkostnader år 1913;

angående uppförande af vissa byggnader vid Stockholms hospital m. m.;

angående löneregleringar för prästerskapet i föreslagna nya församlingar i Stockholm;

angående Härnösands pastorats frigörande från att vara prebende för biskopen i Härnösands stift; och

angående vissa byggnadsarbeten m. m. för patologisk-anatomiska institutionen i Lund;

af herr statsrådet friherre *Adelswärd*:

angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter åbon Rasmus Jönsson från Hököpinge i Hököpinge socken;

med förslag till förordning om vissa ändringar i 8, 39 och 52 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelafgiften;

med förslag till förordning om provianteringsfrilager;

med förslag till förordningar om frilager och om ändrad lydelse af vissa §§ i förordningen om frihamn;

angående förhöjning af det å riksstatens tionde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget till pensionering af civila tjänstnehafvare;

angående beviljande af anslag till sjökarteverket och till utförande af sjömätningar;

angående inredande af skollokaler m. m. för flottans räkning i f. d. landshöfdingeresidenset i Karlskrona;

angående tillfällig förstärkning af reservationsanslaget till flottans nybyggnad och underhåll;

angående tilläggs pension åt navigationsskoleföreståndarna Mauritz Fredrik von Krusenstjerna och Gustaf Fredrik Wilhelm Barkman;

angående föreståndaren för navigationsskolan i Härnösand Ivar Adolf Hjalmar Wilhelm Bolins öfverflyttning å indragningsstat; och

angående pension åt konstapeln vid flottans poliskår Anton Herman Lindhs änka Adeline Lindh; samt

af herr statsrådet *Schotte*:

angående upplåtande af vissa områden från förra sergeantsbostället 1 mantal Kroken nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

angående efterskänkande af viss del af kronan tillkommande ersättning för husröta å förra kronojägarbostället $\frac{1}{4}$ mantal Sjötorp i Skaraborgs län;

angående upplåtande af vissa områden från förra fanjunkarbostället Farhult nr 3,6 i Malmöhus län;

angående upplåtande af lägenheter från förra sergeantsbostället Skafve nr 1 och förra kvartermästarbostället Kattarp nr 9 i Malmöhus län;

angående upplåtande af en lägenhet från förra bataljonspredikantsbostället Båtegården nr 1 i Älfsborgs län;

angående upplåtande af lägenheter från förra sergeantsbostället Vistorp nr 7 i Kristianstads län;

angående upplåtande af ett område från kronoparken Gråshult i Kristianstads län;

angående upplåtande af en lägenhet från förra fanjunkarbostället Mörby nr 4 Kronogården i Östergötlands län;

angående upplåtande af tre lägenheter från lotten nr 2 Fäladen af förra skvadronchefsbostället Rebbelberga nr 10 Kungsgården i Kristianstads län;

angående upplåtande af tre lägenheter från förra kvartermästarbostället Lörstad nr 1 och 2 i Kalmar län;

angående upplåtande af en lägenhet från förra kompanichefsbo-
stället Målen nr 1 i Jönköpings län;
med förslag till grunder för tillgodogörande af kronans jakträtt;
angående Sveriges deltagande i en nordisk trädgårdsutställning i
Köpenhamn år 1912;
angående pension åt extra kommissionslandtmätaren i Göteborgs
och Bohus län Albert Emanuel Söderström;
angående pension åt förre bokhållaren vid Flyinge hingstdepå
P. A. V. Tullbergs änka Alma Elvira Tullberg, född Rudolph;
angående pension åt professorn H. A. von Posts änka Olga Maria
von Post, född Berg;
angående anslag till byggnadsarbeten vid Ultuna landbruksskola
och landtegendom;
angående kapitalökning för odlingslånefonden;
angående kapitalökning för norrländska nyodlingsfonden;
angående kapitalökning för jordförmedlingsfonden;
angående kapitalökning för fonden för fiskerinäringens befräm-
jande;
angående kapitalökning för egnahemslånefonden;
angående driftkostnader under år 1913 för egnahemslånefonden; och
angående ändrad lydelse af mom. 2 i gällande allmänna villkor
och bestämmelser för den af staten utöfvade egnahemslånerörelsen.

Samtliga dessa propositioner bordlades på begäran.

§ 3.

Efter föredragning härpå af herr *Lindhagens* å kammarens bord
hvilande motion, nr 277, blef densamma hänvisad till jordbruksut-
skottet.

§ 4.

Herr *Åkerlund* aflämnade en motion, nr 278, i anledning af Kungl.
Maj:ts proposition med förslag till lag om aflösning af vissa frälseräntor
m. m.

Denna motion bordlades.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efter-
skänkande af kronans rätt till danaarf efter tvätterskan Emilia Andri-
etta Lindberg från Sala; och

nr 32, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efter-
skänkande af kronans rätt till danaarf efter arbetaren Carl Johan
Holmstedt från Solberget;

bevillningsutskottets betänkande, nr 22, i anledning af väckt motion om upphäfvande af tullen å klorkalk eller restitution af erlagd tull vid utförsel af med klorkalk blekt cellulosa;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 13, angående reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 14, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt bankinspektören R. H. Benckert; och

nr 15, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beredande af årligt understöd åt förre arbetsledaren vid telegrafverket H. A. Olsson;

lagutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande ändring i förordningen den 22 april 1881 om tjuguarig häfd och lag om ändrad lydelse af 10 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom, dels ock en i anledning af denna proposition väckt motion; och

nr 34, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om understödsföreningar, lag om ändrad lydelse af 162 och 163 §§ i lagen om försäkringsrörelse samt lag om ändring i vissa delar af lagen om sjukkassor den 4 juli 1910, dels ock i anledning däraf väckta motioner;

jordbruksutskottets memorial, nr 39, med förslag till sammanjämkning af kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående rätt för ortsbefolkningen att å statens skogar inom Västerbottens och Norrbottens län afgiftsfritt taga stubbar för tjärbränning; samt

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning af herrar A. Cederborgs och K. A. Tengdahls motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om införande af stenografi såsom läroämne vid landets undervisningsanstalter.

§ 6.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr Hildebrand, som anförde: Då i dag till Riksdagen aflämnats kungl. propositioner i så stort antal, som aldrig förr vid ett sådant tillfälle som detta torde ha inträffat — jag tror, att antalet var 51 — tillåter jag mig i korthet påpeka, hvilket inflytande detta har på motionstiden. Vore motionstiden obegränsad efter det en kungl. proposition blifvit framlagd, skulle ett framläggande af kungl. propositioner under påskferierna icke kunna i något afseende inverka menligt för dem, som i anledning däraf ville afgifva motioner. Men då motionstiden enligt bestämmelserna i § 55 riksdagsordningen är begränsad till femton dagar efter kungl. propositions aflämnande, måste,

synes det mig, aflämnandet nu under påskferierna af ett så stort antal propositioner, som här förekommit, på ett synnerligen menligt sätt inverka på de riksdagsmäns rätt, som med anledning af dessa propositioner kunde vilja afgifva motioner. Visserligen har jag hört att, liksom skett vid något föregående tillfälle, propositionerna skulle utsändas per post till riksdagsmännen, men dels skulle dock i vissa fall afgå ett par dagar, dels kan man naturligtvis icke beräkna, att ledamöterna af Riksdagen ha nödig litteratur hemma, hvarförutom det ju äfven kan vara önskvärdt för dem, som vilja väcka motion, att rådgöra med riksdagskamrater. Jag tillåter mig därför uttala ett beklagande öfver, att det antal propositioner, som aflämnats nu under påskferierna, blifvit så stort.

Vidare yttrade

Hans excellens herr statsministern Staaff: Herr talman, mina herrar! Med anledning af den föregående talarens yttrande ber jag att få meddela, att det icke undgått regeringen, att en eller annan svårighet möjligen skulle kunna uppstå i den riktning, som han antydde. Därför har regeringen också låtit sig angeläget vara att icke nu framlägga några sådana propositioner, om hvilka man på förhand kan antaga, att de komma att föranleda ett betydande antal motioner. Man kan naturligtvis icke svara för, att icke äfven bland de nu aflämnade propositionerna en eller annan kan förekomma, som är af den art, jag här nyss nämnt, men regeringen har i alla händelser sökt fränkskilja de propositioner, som man på förhand kunnat bedöma vara af den beskaffenheten. Med hänsyn därtill, att det är så pass långt lidet på riksdagen, är det dock alltid en viss fördel, att utskottens arbete kan påskyndas så mycket som möjligt, och regeringen har trott, att det skulle vara betänkligt att vänta med samtliga de propositioner, som nu äro färdiga, till nästa plenum, som inträffar först onsdagen efter påsk.

Jag har önskat afgifva dessa upplysningar med anledning af den föregående talarens yttrande.

Herr Hildebrand: Herr talman! I anledning af hvad hans excellens herr statsministern nu har yttrat, ber jag att få öppet uttala den tillfredsställelse jag kände öfver, att vissa af ryktet bebådade propositioner i mycket stora ämnen icke i dag aflämnats.

Jag har tagit upp frågan närmast ur principiell synpunkt. Det synes mig nämligen, att aflämnandet af propositioner nu eller i framtiden vid ett sådant tillfälle som detta skulle kunna leda till rätt stora missförhållanden. Jag säger dock uttryckligen, att jag då icke afser någon af de nu framlämnade propositionerna; men det är tänkbart, att om det blir praxis, att ett så stort antal propositioner aflämnas vid ett sådant tillfälle som detta, skulle, för den händelse en regering, hvad färg den än må ha, önskade att se antalet af motioner i ett ömtåligt ämne blifva så litet som möjligt, just denna tidpunkt, början af påskferierna, användas för propositioners aflämnande. Men, som

sagdt, jag har icke med detta afsett de nu aflämnade propositionerna, utan endast velat principiellt beröra en, som mig synes, viktig fråga.

Herr Branting: Herr talman! Den fråga, som herr Hildebrand berörde, har utan tvivel ganska stor räckvidd, och det är betydelsefullt för riksdagsmännens rätt att granska till Riksdagen aflämnade propositioner, att den motionstid, som finnes, icke blir obehörigen inskränkt.

Jag kan således fullt instämma i herr Hildebrands principiella uttalande om det önskvärda i allmänhet af, att man tager all möjlig hänsyn till det faktiskt existerande påsklofvet och icke låter detta inkräkta på motionstiden, men på samma gång ber jag att få konstatera, att han själf i sitt andra anförande just framhållit, hvad som för denna gång var det väsentliga, nämligen att ett par väntade och, som det säges, fullt färdiga propositioner med flit blifvit tillbakahållna, därför att man icke skulle på något sätt inkräkta på den faktiska motions-tiden.

Mig synes emellertid, att det förhållande, som nu kommit på tal, bör närmast föranleda den betraktelsen, att det ändock kanhända var ett förhastande, när Riksdagen på sin tid så starkt inskränkte motionstiden efter kungl. propositioners aflämnande. Faktiskt kan det ställa sig så, att denna begränsning till de femton dagarna kan vara till rätt stor olägenhet både på det sätt, som nu af herr Hildebrand berörts, men äfven därigenom, att brådskande ärenden blifva uppehållna, till dess de femton dagarna ha gått — så var ju exempelvis fallet, när konstitutionsutskottet vid denna riksdag behandlade förslaget om ändringar i landstingsförordningen. Det kunde tänkas, att det vore mera praktiskt och mera klokt, att man icke hade en dylik fastställd tid, ty då kunde man i brådskande fall behandla ärendena fortare och i öfriga fall medgifva någon längre tid. Det skulle ju då alltid bli så, att de, som ville väcka motioner, finge hålla sig något å jour med utskottsarbetet och se till, att de icke komme för sent.

Jag tror således, att den saken är väl förtjänt att tas under öfvervägande, och jag misstänker, som sagdt, att när denna ändring beträffande de femton dagarne helt nyligen genomdrefs, Riksdagen då gjorde sig skyldig till ett förhastande. Jag hörde då till dem, som ansågo, att så var fallet, och det synes, som om insikten härom redan nu skulle börja sprida sig äfven till andra kretsar.

§ 7.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 46, i anledning af väckt motion om tillägg till 2 § i tulltaxe-underrättelserna; och

nr 47, i anledning af Kungl. Maj:ts propositionen med förslag till förordning om ändrad lydelse af 12 § 4 mom. i förordningen den 11 oktober 1907, angående tillverkningen af brännvin.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2,53 e. m.

In fidem
Per Cronvall.
